

19. “Kadın Duygusallığının” Söylemsel İnşası¹

Aylin Benazır ATEŞ²

APA: Ateş, A. B. (2024). “Kadın Duygusallığının” Söylemsel İnşası. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (Ö15), 350-382. **DOI:** <https://zenodo.org/record/13823914>

Öz

Bir düşünceyi ortaya koymaktaki yaklaşım tarzı ya da dil pratiği olarak tanımlanabilen söylem, toplumların veya kültürlerin dil kullanımı örüntülerini ve normlarını yansıtmaktadır. Söylem, iktidarın temel araçlarından biridir. İktidar sahipleri, toplumu etkilemek, yönlendirmek ve kontrol altına almak, belirli bir ideolojiyi, değeri veya normu benimsetmek veya meşrulaştırmak için dil ve söylemi kullanmaktadırlar. Michel Foucault söylem kavramını ele alırken, söylemin nasıl belirlendiğini ve sürdürüldüğünü açıklamak için dışlama usullerinden bahsetmektedir. Belirli bir ideoloji, belli bir siyasi görüşü veya toplumsal yapıyı meşrulaştırmak için belirli bilgileri ya da söylemleri dışlayabilmekte veya bastırabilmektedir. Toplumsal cinsiyet normlarının belirlenmesi ve sürdürülmesi belirli bir söylem tarafından şekillendirilmekte ve kontrol edilmektedir. Belirli bir cinsiyetin nasıl davranması gerektiği, nasıl “hissetmesi” gerektiği gibi normlar, belirli bir söylem tarafından belirlenmekte ve dışlanan yahut bastırılan davranışlarla korunmaktadır. İktidar sahipleri, kadın duygusallığını inşa etmek için belirli bir söylemi kullanabilmektedir, kadınlara duygusal ve hassas olmaları gerektiği mesajını vererek toplumsal normları pekiştirebilmekte, toplumsal cinsiyet rollerini destekleyen ve pekiştiren bir söylemi kullanarak kadın duygusallığının belirli kalıplarını inşa etmektedir. Çalışma, erken Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinde kadın duygusallığının söylemsel inşasını Michel Foucault’nun söylem analizi yöntemi çerçevesinde ele almaktadır ve kadın duygusallığının söylemsel olarak nasıl inşa edildiğini, iktidar sahiplerinin tarihsel süreçte toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesinde söylemi nasıl kullandığını kadın duygusallığı üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Çalışma, bu bağlamda, erken Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinde kadının duygusal kimliğinin inşasının çok boyutlu bir analizini sunmayı hedeflemektedir. Bu süreçte ortaya çıkan söylemler ve uygulamalar hem dönemin modernleşme ideallerini hem de toplumsal cinsiyet rollerini yeniden şekillendirmiştir. Çalışma, bu değişimlerin izini sürerek, kadının duygusal kimliğinin toplumsal ve politik bağlamdaki yerini anlamaya çalışacaktır.

Anahtar kelimeler: Söylem, duygusallık, siyasi iktidar, toplumsal cinsiyet

¹ **Beyan (Bildiri):** Bu çalışma, 11 Haziran 2024 tarihinde “Uluslararası Kadın, Söylem, Eylem” Sempozyumunda sunulan aynı başlıklı yayınlanmamış bildirinin genişletilmiş halidir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik İzni: Etik izin gerektiren bir çalışma değildir.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Ithenticate / Oran: %14

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 20.07.2024-**Kabul Tarihi:** 20.09.2024-**Yayın Tarihi:** 21.09.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13823914>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Doktora Öğrencisi, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü / PhD Student, Hacettepe University, Institute of Turkish Studies (Ankara, Türkiye), aylinb.ates@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0003-3757-3024>, **ROR ID:** <https://ror.org/04kwvz42>, **ISNI:** 0000 0001 2342 7339, **Crossref Funder ID:** [501100005378](https://orcid.org/501100005378)

Discourse Construction of “Women’s Emotionalism”³

Abstract

Discourse, which can be defined as an approach or language practice used to express a thought, reflects the patterns and norms of language use in societies or cultures. Discourse is one of the main tools of power. Those in power use language and discourse to influence, direct, and control society, to impose or legitimize a particular ideology, value, or norm. When Michel Foucault addresses the concept of discourse, he talks about exclusionary methods to explain how discourse is determined and sustained. A certain ideology can exclude or suppress specific information or discourses to legitimize a certain political view or social structure. The determination and perpetuation of gender norms are shaped and controlled by a particular discourse. Norms such as how a particular gender should behave or “feel” are established by a certain discourse and are protected by excluding or suppressing certain behaviours. Those in power can use a particular discourse to construct female emotionality. Those in power can use a specific discourse to construct female emotionality. This process is related to the reinforcement of gender roles and the strengthening of certain social norms. By conveying the message that women should be emotional and sensitive, those in power can reinforce social norms. This study examines the discursive construction of female emotionality in early Republican Turkey within the framework of Michel Foucault’s discourse analysis method, and seeks to explain how female emotionality is discursively constructed, how those in power have used discourse to reinforce gender roles throughout history, focusing on female emotionality. In this context, the study aims to present a multidimensional analysis of the construction of women’s emotional identity in early Republican Turkey. The discourses and practices that emerged during this process reshaped both the modernization ideals of the period and gender roles. By tracing these changes, the study seeks to understand the place of women’s emotional identity within the social and political context.

Keywords: Discourse, emotionality, political power, gender

³ **Statement (Paper):** This study is an expanded version of the unpublished paper with the same title presented at the “International Symposium on Women, Discourse, Action” on June 11, 2024. It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Ethics Approval: It is not a study that requires ethical permission.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received –Ithenticatge, Rate: %14

Ethics Complaint: editor@rumelide.

Article Type: Research article, Article Registration Date: 20.07.2024-Acceptance Date: 20.09.2024-Publication Date: 21.09.2024; DOI: <https://zenodo.org/record/13823914> **Peer Review:** Two External Referees / Double Blind

Giriş

Çalışma, Erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde kadının duygusal kimliğinin nasıl inşa edildiğini ve bu inşanın toplumsal ve politik bağlamdaki yansımalarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında kadının duygusal kimliğinin hangi söylemlerle inşa edildiğine, bu süreçte devlet politikalarına, eğitim sistemi, medya ve edebi eserlerin üstlendiği rollere, kadının annelik, eşlik ve yurttaşlık rollerindeki duygusal özelliklerinin nasıl tanımlandığına ve teşvik edildiğine; bu söylemsel inşanın, toplumun farklı kesimlerinde nasıl yankı bulduğuna, kadının duygusal kimliğine dair bu yeni tanımların, aile yapısında, toplumsal cinsiyet rollerinde ve kadınların günlük yaşamındaki rollerinde ne tür değişikliklere yol açtığına, kadının duygusal kimliğinin, toplumsal ilişkilerde ve toplumsal beklentilerde yarattığı dönüşüme odaklanılacaktır. Kadının duygusal kimliğinin inşası, devletin modernleşme ve ulus inşa projelerinde nasıl bir işlev gördü? Bu söylemler, kadınların siyasi hayata katılımını, hak taleplerini ve kamusal alandaki varlıklarını nasıl etkiledi? Erken Cumhuriyet'in kadın politikalarında duygusallık ne tür stratejik bir rol oynadı? şeklindeki sorulara cevaplar aranacaktır.

Bu çalışmanın amacı Foucaultcu söylem analizi yöntemi kullanarak Erken Cumhuriyet döneminde kadın duygusallığının nasıl inşa edildiğini ve bu söylemlerin kadınların toplumsal ve öznel deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini incelemektir. Bu bağlamda, dönemin metinlerinde (gazeteler, dergiler, edebi eserler, siyasi konuşmalar vb.) kadın duygusallığının nasıl ele alındığını, farklı söylemler aracılığıyla hangi anlamların yüklendiğini ve bu söylemlerin toplumsal cinsiyet rollerine ve modernleşme sürecine nasıl katkıda bulunduğunu analiz etmeyi hedeflemektedir.

Bu çalışma Erken Cumhuriyet dönemi (1923-1950) Türkiye'sinde kadın duygusallığının söylemsel inşasını incelemektedir. Çalışma kapsamında, dönemin çeşitli metinleri (gazeteler, dergiler, edebi eserler, siyasi konuşmalar, kadın dergileri vb.) incelenecektir. Bu metinlerde kadın duygusallığının biyolojik, toplumsal ve politik söylemlerle nasıl ele alındığı ve bu söylemlerin kadınların toplumsal rollerine ve öznel deneyimlerine nasıl etki ettiği araştırılacaktır. Ayrıca kadın duygusallığının bu dönemdeki modernleşme süreçleriyle nasıl ilişkilendirildiği ve dönemin toplumsal cinsiyet anlayışlarına nasıl katkıda bulunduğu tartışılacaktır.

1. Bölüm

Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın ve Modernleşme

1.1. Kadının Toplumsal Rolü

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemindeki modernleşme çabalarının erken Cumhuriyet dönemine zemin hazırladığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde başlayan reform hareketlerinin, toplumsal ve kültürel dönüşümlerin erken Cumhuriyet dönemine etkisini anlamak açısından öncelikli olarak Osmanlı modernleşme sürecine kısaca değinilecektir.

Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyılın sonlarından itibaren ekonomik alanda gerilemeye başlamıştır. Avrupa'da Sanayi Devrimi ile birlikte yeni üretim ve ticaret yolları geliştirilirken, Osmanlı İmparatorluğu bu değişimlere ayak uydurmakta zorlanmıştır. Ekonomik sistemin modernleşmemesi ve yeni ticaret yollarının keşfi, Osmanlı'nın ekonomik gücünü azaltmıştır. Batı Avrupa'da hızla gelişen teknoloji Osmanlı İmparatorluğu'nun askeri ve ekonomik alanda geri kalmasına yol açmıştır. Osmanlı İmparatorluğu, 16. yüzyılın sonlarından itibaren uzun süren savaşlar ve yenilgilerle karşı karşıya

kalmıştır. Bu savaşlar sonucunda önemli toprak kayıpları yaşamıştır. Avrupa devletleri ekonomik ve askeri alanda güçlenerek Osmanlı’yı geride bırakmıştır. Bu durum, Osmanlı’nın uluslararası arenada daha savunmasız ve zayıf bir konuma düşmesine neden olmuştur (Zürcher, 2000: 37).

Fransız Devrimi, Avrupa’da siyasi ve sosyal yapıları köklü bir şekilde değiştirmiştir. Bu değişimler, ideolojik olarak milliyetçilik, liberalizm ve diğer modern fikirlerin yayılmasına yol açmıştır. Avrupa’daki bu ideolojik ve siyasi değişimler, Osmanlı İmparatorluğu üzerinde de önemli etkiler yaratmıştır. Özellikle milliyetçilik akımları, Osmanlı topraklarında bulunan çeşitli etnik gruplar arasında bağımsızlık hareketlerini teşvik etmiştir. Avrupa’daki değişimlere ayak uydurmak ve imparatorluğun zayıflamasını durdurmak amacıyla Osmanlı yöneticileri, yönetim ve ekonomik alanlarda çeşitli reform girişimlerinde bulunmuşlardır. Bu reformlar, modernleşme çabalarını içermektedir. Fransız Devrimi’nden 1830’ların sonuna kadar olan dönem, Osmanlı İmparatorluğu’nun birçok alanda önemli ve hızlı değişimlere sahne olduğu bir dönemdir (Zürcher, 2000: 39). Fransız Devrimi, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik gibi evrensel değerlere dayanan fikirlerin yayılmasına neden olmuştur. Bu fikirler, İslam dünyasında da yankı bulmuş ve dikkatle izlenmiştir. Müslüman liderler ve düşünürler, Fransız Devrimi’nin getirdiği fikirleri istekle kabul etmiş ve bu fikirler, onların siyasi ve sosyal reform çabalarında ilham kaynağı olmuştur. Bu kabul, İslam dünyasında modernleşme ve reform hareketlerini teşvik etmiştir. Özellikle eğitim, hukuk ve yönetim alanlarında reform talepleri artmış ve bu talepler, toplumun geniş kesimlerinde karşılık bulmuştur (Lewis, 1993: 54).

1789 yılında tahta çıkan Sultan III. Selim Osmanlı İmparatorluğu’nu modernleştirmek amacıyla Avrupa’dan çeşitli uygulamaları ve danışmanları kabul etmiştir. Bu ise Osmanlı reform hareketlerinde önemli bir dönüm noktasıdır. Onun girişimleri, Tanzimat dönemi reformlarının temelini atmış ve Osmanlı İmparatorluğu’nun modernleşme sürecinde önemli bir geçiş dönemi olmuştur (Zürcher, 2000: 40). III. Selim, Osmanlı İmparatorluğu’nun gerilemesini durdurmak ve devleti yeniden güçlendirmek amacıyla bir dizi reform gerçekleştirmiştir. Bu reformların en bilinenlerinden biri Nizam-ı Cedid hareketidir. III. Selim Avrupa usulüne göre eğitilmiş yeni bir ordu (Nizam-ı Cedid Ordusu) kurmuştur. Bu ordu modern silahlar ve eğitim teknikleriyle donatılmıştır. Diğer taraftan bu dönemde Batılı tarzda eğitim veren okullar açılmış, bu okullarda yabancı dil öğretilimi ve modern bilimler üzerinde durulmuştur. Mali yapıyı güçlendirmek amacıyla çeşitli vergi reformları yapılmış ve yeni gelir kaynakları oluşturulmuştur. Merkezi yönetimin etkinliğini artırmak amacıyla çeşitli bürokratik düzenlemeler yapılmıştır (Kenan, 2010).

1826’da II. Mahmut döneminde eğitim sisteminde ve hukuk alanında çeşitli reformlar gerçekleştirilmiştir. Modern okullar açılmış, hukuk sistemi yenilenmiş ve Avrupa hukukuna yakınlaşma sağlanmıştır (Lewis, 1993: 81). II. Mahmut, döneminde askeri okullar açılmış ve subayların Batı tarzında eğitim alması sağlanmıştır. Taşra yönetimi yeniden düzenlenmiş ve eyaletlerde valilerin yetkileri artırılmıştır. Medreselere ek olarak Batılı tarzda eğitim veren okullar açılmış ve yabancı dil eğitimi teşvik edilmiştir. Tıbbiye ve Mühendishane gibi modern bilimlerin öğretildiği okullar kurulmuştur (Beyhan, 2003). II. Mahmut’un reformları, Tanzimat dönemi reformlarına zemin hazırlamıştır. 1839’da başlayan Tanzimat dönemi, Osmanlı İmparatorluğu’nda kapsamlı modernleşme ve Batılılaşma çabalarını içermiştir. II. Mahmut’un reformları, Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen modernleşme hareketleri için de bir referans noktası olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları, Osmanlı’nın geç dönem reformlarından ilham alarak Türkiye Cumhuriyeti’ni modernleştirme çabalarına girişmişlerdir (Lewis, 1993: 81).

III. Selim ve II. Mahmut’un reformları, Osmanlı İmparatorluğu’nun modernleşme çabalarının önemli

birer adımı olarak kabul edilmektedir. Bu reformlar, imparatorluğun iç yapısının güçlenmesine ve Batı karşısında rekabet edebilir hale gelmesine yönelik çabalaradır. Tanzimat Dönemi'nde devam edecek olan bu reform hareketleri, Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda geçirdiği dönüşümün temel taşlarını oluşturmaktadır. Diğer taraftan gerçekleştirilen reformlar, özellikle Batılı eğitim sistemlerinin ve askeri yapıların benimsenmesi, Osmanlı toplumunun yapısal dönüşümünü hızlandırmıştır. Bu dönüşüm, kadınların toplumsal rollerinde dolaylı olarak etkili olmuştur. Eğitim ve hukuk alanında yaşanan değişimler, kadınların eğitimine ve sosyal haklarına yönelik değişimleri desteklemiştir.

Tanzimat hareketi, Osmanlı İmparatorluğu'nda kanun egemenliğini tesis etmeyi ve yönetim yapısını modernleştirmeyi amaçlamıştır. Bu, hukuk sisteminin yeniden düzenlenmesi, merkezi otoritenin güçlendirilmesi ve idari yapının modernleştirilmesi gibi unsurları içermektedir. Hem Avrupalı gözlemciler hem de Tanzimat'ın önderleri, bu hareketi bir devrim olarak değil, bir reform ve yeniden düzenleme girişimi olarak değerlendirmiştir. Bu, hareketin amacının radikal bir dönüşümden ziyade, mevcut yapının iyileştirilmesi olduğunu göstermektedir. Tanzimat liderleri, tutuculuk ve pragmatik reformculuğu birleştiren bir yaklaşım benimsemiştir. Bu, onların bir yandan geleneksel Osmanlı değerlerini korurken, diğer yandan gerekli modernleşme adımlarını atmaları anlamına gelmektedir. Tanzimat önderleri, 19. yüzyıl Osmanlı toplumunda yeni bir insan tipini temsil etmiştir. Bu yeni tip, hem eski Osmanlı efendisinin yaşam tarzını ve dünya görüşünü bilinçli bir şekilde sürdürmüş hem de modernleşme çabalarını benimsemiştir (Ortaylı, 2007: 9-10).

Eğitim sisteminde ve haberleşme ağlarında modernleşme çabaları Tanzimat döneminde de devam etmiştir. Yeni okullar açılmış, eğitim müfredatları modernleştirilmiş ve haberleşme ağları genişletilmiştir. Tanzimat döneminin en belirgin yeniliklerinden biri, adli reformlara verilen önemdir. Hukuk sisteminin modernleştirilmesi, mahkemelerin düzenlenmesi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması bu dönemde öncelikli konular arasında yer almıştır. Yeni kanunlarla, hukuki süreçlerin daha adil ve şeffaf olması hedeflenmiştir. Tanzimat reformları, toplumsal dayanışma ve ortak faydaya dayalı usulleri de ön plana çıkarmıştır. Bu, toplumun farklı kesimleri arasında daha fazla uyum ve iş birliği sağlanması amacını gütmüştür. Toplumsal reformlar, bireylerin ve grupların haklarını koruma ve toplumsal barışı sağlama çabalarını içermiştir (Zürcher, 2000: 88).

Tanzimat dönemi daha önce yalnızca askeri alanda yapılan yeniliklerin ötesine geçerek, eğitim, hukuk, yönetim, ekonomi ve toplumsal yaşam gibi birçok alanı kapsamıştır. Bu dönemde yapılan reformlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sürecinde önemli bir yer tutmaktadır. Tanzimat reformlarında, dönemin güçlü Avrupa devletlerinden biri olan Fransa'nın önemli bir etkisi olmuştur. Özellikle Fransız hukuk sisteminden ve devrim ilkelerinden esinlenilerek yapılan düzenlemeler, Tanzimat'ın karakterini şekillendirmiştir. Tanzimat Fermanı'nda insanların kanun önünde eşit kabul edilmesi, Fransız Devrimi'nin getirdiği eşitlik ilkesinin bir yansımasıdır. Bu, Osmanlı toplumunda hukukun üstünlüğünü ve bireylerin haklarını koruma çabalarını güçlendirmiştir. Eğitim, idari yapı ve toplumsal düzenlemeler gibi alanlarda da Fransız modelinden ilham alınmıştır. Tanzimat reformları, Osmanlı toplumunun sosyal yapısında da köklü değişimlere yol açmıştır. Kadın hakları, eğitim fırsatları ve toplumsal eşitlik gibi konularda atılan adımlar, Osmanlı toplumunun Batılı normlara uygun bir şekilde dönüşmesini sağlamıştır (Kurnaz, 2015: 22-23). Modernleşme süreci geleneksel toplumsal normları sorgulamaya ve kadınların toplumsal yaşamda daha aktif roller üstlenmelerine zemin hazırlamıştır. Tanzimat dönemi reformları, kadınların eğitim, iş ve sosyal yaşamda daha fazla yer almasına olanak tanımıştır.

Tanzimat Fermanının getirdiği zihniyet ve dünya görüşü, kadınlar için daha eşitlikçi bir ortamın

temellerini atmıştır. Bu dönemde genel hukuk reformları, kadınların da bu değişimden faydalanmasını sağlamıştır. Tanzimat dönemi sonrasında da kadınlar lehine yapılan reformlar devam etmiştir. Örneğin, köle ticaretinin yasaklanması gibi adımların yanı sıra, kadınların eğitim olanaklarının genişlemesi ve bazı sosyal haklara sahip olması gibi gelişmeler yaşanmıştır (Kodaman, 1990: 143). Bu reformlar, Osmanlı İmparatorluğu’nda kadın hakları açısından önemli adımlar olarak değerlendirilmektedir.

Osmanlı Devleti’nde kadın ve erkek arasındaki eşişsizlik özellikle evlenme, boşanma, miras paylaşımı, şahitlik gibi konularda görölmektedir. Osmanlı Devleti’nde evlenme, boşanma, miras paylaşımı gibi alanlar, büyük ölçüde İslam Hukuku kurallarıyla düzenlenmiştir. Bu kurallar genellikle erkekler lehine ağırlıklı olarak tasarlanmıştır ve kadınların hukuki hakları sınırlı kalmıştır. Tanzimat dönemiyle birlikte modernleşme sürecinde kadınlar arasında hukuki eşişlik talepleri artmıştır. Kadınlar, gazete ve dergilerde yazılar yazarak, toplantılarda konuşmalar yaparak, evlilik, boşanma, miras, çalışma hakları gibi konuları tartışmış ve eşişlik taleplerini dile getirmişlerdir (Akyılmaz, 2017: 328). Osmanlı Devleti’nde kadınların hukuki statülerinde eşişsizlikler ve kadın hakları mücadelesi, modernleşme ve toplumsal değişim sürecinde önemli bir yer tutmuştur. Kadınlar, özellikle Tanzimat dönemi sonrasında bu konularda aktif bir şekilde görüşlerini dile getirmiş ve eşişlik taleplerini ileri sürmüşlerdir. Bu süreç, Osmanlı’da kadın hakları alanında farkındalığın artmasına ve ilerleyen yıllarda reformların yapılmasına zemin hazırlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu’nda miras hukuku alanında yapılan reformlar, özellikle 1847’de çıkarılan irade-i seniyye ve 1858’de yapılan toprak hukuku ıslahatıyla kadınların haklarının güçlendirilmesine yönelik önemli adımlar içermektedir. 1847’de çıkarılan irade-i seniyye ile erkek ve kız çocuklar arasındaki miras hukuku alanındaki eşişsizlik giderilmiştir. Bu adım, kadınların mülkiyet hakları ve toplumsal statülerinin güçlenmesine büyük katkı sağlamıştır. 1858’de yapılan toprak hukuku ıslahatıyla miras hukuku reformu genişletilmiş ve kadınların toprak sahibi olma hakları da güçlendirilmiştir. Arazi kanunu ile birlikte evlenen kızlardan alınan gelinlik vergisinin kaldırılması da sosyal adalet açısından önemli bir adım olmuştur. Bu verginin kaldırılmasıyla kadınların evlilik özgürlükleri ve ekonomik yüklerinin azaltılması hedeflenmiştir. Bu reformlar, Osmanlı toplumunda kadınların statüsünü önemli ölçüde yükseltmiş ve ekonomik özgürlüklerini artırmıştır (Barkan, 1940; aktaran Kodaman, 1990: 143). Tanzimat döneminde yapılan bu tür reformlar, Osmanlı İmparatorluğu’nun modernleşme sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Batılı hukuk ilkelerinden ve reform hareketlerinden etkilenen Osmanlı yöneticileri, bu adımlarla hem içerdeki adaletsizlikleri gidermeye çalışmış hem de dışardaki imajlarını iyileştirmişlerdir.

1867 yılında İzdıvaç ve Tenaküh Maddesi Hakkında Tembihatı Havı İ’lânâme (1867) başlıklı bir bildirme yayınlanmıştır. Bu bildirme evlilik ve boşanma süreçlerini kolaylaştırmayı amaçlayan önemli düzenlemeler içermektedir. Bu düzenlemeler, özellikle evlilik öncesinde ve sonrasında uygulanan geleneksel uygulamaları ve maliyetleri kısıtlamayı hedeflemektedir. Tanzimat dönemi ve sonrasında Osmanlı Devleti’nin kadınların hukuksal güvencesini artırmak amacıyla yaptığı düzenlemeler, genellikle devletin sosyal iktidarını güçlendirmeyi ve toplumsal değişimi yönlendirmeyi içermekteydi. Bu bildirme de bu çerçevede, evlilik ve boşanma süreçlerinde devletin müdahalesini derinleştiren ve daha düzenli hale getiren bir adımdır (Avcı, 2017: 6-7). Evlilik ve boşanma süreçlerinde devlet müdahalesinin artması, kadınların hukuki ve sosyal haklarını korumak amacıyla önemli bir düzenlemeyi ifade etmektedir.

1881 tarihli Sicilli Nüfus Nizamnamesi, evlenme işlemlerinde imamın rolünü hukuki bir görev haline getirmiştir. Bu adım, evlenme işlemlerinin sadece dini bir tören olmaktan çıkartılarak, resmi bir nitelik

kazanmasını sağlamıştır. Bu durum, evlilik sürecinin daha düzenli ve kanuni zeminde yürütülmesine olanak tanımıştır. Nizamname, evlenecek kişilerin mahkemedan izin almalarını şart koşturmuştur. Bu izin, evliliğin yasal düzenlemeler çerçevesinde yapılmasını sağlamış ve belirli bir düzen içinde evlenme işlemlerinin gerçekleştirilmesini amaçlamıştır. Sicilli Nüfus Nizamnamesi, özellikle evlenme ve boşanma işlemlerinde erkeklerin keyfi davranışlarını sınırlayan önlemler getirmiştir (Kodaman, 1990: 143). Sicilli Nüfus Nizamnamesi, Tanzimat dönemi reformları çerçevesinde kadın haklarının güçlendirilmesine yönelik önemli bir adımdır. Özellikle evlenme işlemlerinde getirilen düzenlemeler, kadınların evlilik sürecindeki haklarını ve güvencelerini artırmıştır.

1858'de açılan İnas Rüştüleri, ortaöğretim düzeyinde kızların eğitimine yönelik önemli bir adımdır. Bu okullar, kızların daha ileri düzeyde eğitim alarak toplumsal hayata daha aktif katılımlarını sağlamayı amaçlamıştır. 1864'te açılan İstanbul'daki ilk Kız Sanat Okulu, kızların sanat ve el sanatları alanında eğitim almalarını sağlamıştır. 1869'da yürürlüğe giren nizamname ile 6-11 yaş arasındaki kız çocukları için sıbyan mekteplerinde devam zorunlu hale getirilmiştir. Bu düzenleme, kız çocuklarının temel eğitimlerini almalarını sağlamış ve eğitimlerinin kalitesini artırmıştır (Avcı, 2017: 4). Bu reformlar, kadınların eğitim yoluyla toplumsal hayata daha etkin bir şekilde katılmalarına ve toplumsal eşitlik konusundaki taleplerine zemin hazırlamıştır.

Tanzimat döneminin, kızlara mesleki eğitim verilmesinin başlangıcı olduğunu söylemek mümkündür. Ebe Mektebi, Kız Sanayi Mektebi, Kız Öğretmen Okulu (Dârümuallimât) gibi mesleki eğitim veren okullar ilk defa bu dönemde açılmıştır (Kurnaz, 2015: 47). Tanzimat dönemi, Türk kadınları için resmi eğitimin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Özellikle rüştüelerin devamını sağlamak amacıyla kız öğretmen okullarının açılması, kadınlara kültürel ve meslekî eğitim imkanları sunmuştur. Kurnaz'a göre Türk kadınlarının resmî olarak çalışma hayatına ilk girişi eğitim alanında olmuştur. Sanat mekteplerinin açılmasıyla birlikte küçük sanayi müesseselerinde çalışmaya başlamaları da mümkün olmuştur. Tanzimat döneminde kadınların eğitim ve iş hayatına katılımı, toplumsal yapıda önemli değişimlere yol açmıştır (Kurnaz, 2015: 61-62). Avrupa'dan getirilen ebe kadınların Mekteb-i Tıbbiye'de verdiği kurslar, Tanzimat döneminde kızların eğitimine dair önemli adımlardan biridir. 1870 yılında kurulan Darü'l-Muallimat, kadın öğretmenler yetiştirmek amacıyla kurulmuş önemli bir eğitim kurumudur (Avcı, 2017: 4). Kadınların eğitim alması ve çalışma hayatına atılması, geleneksel cinsiyet rollerini sorgulayan ve değiştiren bir etki yaratmıştır. Bu dönem, kadınların daha fazla özerklik kazanmaları ve toplumsal hayatta daha aktif roller üstlenmeleri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.

1917 yılında çıkarılan Hukuk-ı Aile Kararnâmesi ise, boşanma ve evlilik konusunda bütün Osmanlılar için düzenleyici niteliği haiz olmasına rağmen, aile hukuku alanında radikal yenilikler getirmemiştir (Avcı, 2017: 7). Ancak Hukuk-ı Aile Kararnâmesi'nin (1917) getirdiği düzenlemelerin önemli olduğu ve İslam hukuk tarihinde dikkate değer bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Hukuk-ı Aile Kararnâmesi aile hukuku alanında İslam ülkelerindeki ilk kanundur (Aydın, 1985: 207-208). Kararname, evlenme akdi sırasında kadının, kocasının evlilik boyunca monogam kalmasını şart koşabilmesine izin vermesiyle önemli bir adım atmıştır. Bu, Osmanlı toplumunda ve İslam hukukunda yaygın olan çok eşliliğin sınırlandırılması yönünde bir girişimdir. Böylece, kadınların evlilik sürecinde daha fazla hak sahibi olmaları ve evlilik şartlarını belirlemede daha etkin olmaları sağlanmıştır. Kararname, evlenme yaşına alt sınır getirerek buluş çağından önce çocukların evlendirilmesini yasaklamıştır (Aydın, 1985: 215-217). Bu düzenleme, çocuk haklarını koruma ve toplumda çocuk evliliklerinin önlenmesi adına önemli bir adımdır.

Avcı'ya göre, Tanzimat dönemi hukuksal düzenlemeleri kadınların toplumsal statüsünde gerçek ve derin

bir değişim yaratmamıştır. Yapılan düzenlemeler daha çok yüzeysel düzeyde kalmış, kadınların gerçek anlamda özgürleşmesine veya toplumsal eşitliğe yönelik köklü değişimler getirmemiştir. Avcı, devletin kadınların statüsünü iyileştirme çabalarının bir yandan belirleyici olduğunu ancak diğer yandan sınırlayıcı ve ataerkil geleneklere uygun olduğunu vurgulamaktadır. Tanzimat döneminde yapılan reformların kadınların statüsünü iyileştirmeye yönelik olsa da bu iyileştirmenin derinlik ve etkilerinin sınırlı kaldığını ve toplumsal dönüşüm sürecinde devletin ve toplumun karşılaştığı zorlukları ortaya koymaktadır (Avcı, 2017: 8-10). Kadınların özgürleşme mücadelesi için yapılan düzenlemelerin, gerçek anlamda toplumsal eşitlik ve adaleti sağlamakta yetersiz kaldığı görülmektedir.

II. Abdülhamid döneminde, özellikle eğitim alanında Tanzimat reformlarının sürdürülmesine çalışılmıştır. Bu dönemde kadınların eğitim imkanları genişletilmiş, yükseköğretim alanında da önemli adımlar atılmıştır. 1914 yılında İstanbul Darülfünûnu’nda kadınlara yönelik derslerin başlaması, Türk kadınlarının akademik düzeyde eğitim almasında önemli bir kilometre taşıdır. Bu derslerde kadın hakları, ev yönetimi, sağlık, tarih ve pedagoji gibi konular işlenmesi, kadınların entelektüel ve sosyal alanda daha aktif rol almalarını teşvik etmiştir (Kurnaz, 2015: 95-96,106).

II. Meşrutiyet’in ilanıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu’nda kadın derneklerinin sayısında artış gözlenmiştir. Bu dernekler genellikle yardım dernekleri olarak kurulmuş ve geniş halk kesimlerine yardım etme amaçlı faaliyet göstermişlerdir. Fakat bu dönemde kadın haklarını doğrudan savunan derneklerin sayısı oldukça azdır. Bu durumun Cemiyetler Kanunu’nun kısıtlayıcı hükümlerinden kaynaklandığı söylemek mümkündür. Kanun, kadınların siyasi cemiyetler kurmalarını ve siyasi faaliyetlerde bulunmalarını yasaklamaktadır. Yasal zorluklara rağmen, kadınlar tarafından kurulan bazı dernekler, fiili birer varlık olarak faaliyet göstermiştir. Bu dernekler genellikle kadınların sosyal ve eğitim alanlarında daha aktif olmalarını sağlamakla yönelik çalışmalar yapmıştır. Özellikle Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı dönemlerinde kurulan yardım dernekleri, toplumsal dayanışmayı artırmış ve kadınların kamusal alanda daha görünür olmalarını sağlamıştır. Dönemin önde gelen kadın aktivistleri ve entelektüelleri; Fatma Aliye, Halide Edip Adıvar, Şükûfe Nihal, Nezihe Muhittin gibi isimler, kadınların hak mücadelesinde etkin rol oynamış ve toplumsal değişim sürecinde önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bu kadınlar, eğitim, edebiyat, sosyal reformlar gibi farklı alanlarda çalışmalar yaparak kadın haklarının ilerlemesi için çaba göstermişlerdir (Kaymaz, 2010: 338). II. Meşrutiyet döneminde kadın derneklerinin sayısındaki artış, kadınların toplumsal rolü üzerindeki değişimlerin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak kadınların sosyal ve eğitim alanlarında aktif olmaları teşvik edilse de Cemiyetler Kanunu’nun kısıtlayıcı hükümlerinin, kadınların siyasi faaliyetlerini kısıtlaması, doğrudan kadın haklarını savunan derneklerin sayısının sınırlı kalmasına neden olmuştur. Kadın derneklerinin genellikle yardım odaklı faaliyetleri, toplumsal dayanışmayı artırmış ve kadınların kamusal alanda daha görünür olmalarını sağlamıştır ancak aynı zamanda bu tür faaliyetler sevgi, merhamet, şefkat gibi duygulara doğuştan sahip oldukları düşünölen kadınların toplumsal dayanışma, yardımseverlik gibi değerleri pekiştirmelerine ve bu değerler etrafında örgütlenmelerine neden olmuştur. Bu faaliyetlerin kadın duygusallığına dayandırılması, toplumsal cinsiyet normlarının ve söylemlerinin bir yansımasıdır. Kadın derneklerinin faaliyetleri, toplumsal dayanışmayı artırırken, aynı zamanda kadınların toplumsal cinsiyet rollerine dair yerleşik normları ve söylemleri de yeniden üretebilmektedir. Yardım derneklerinde faaliyet gösteren kadınlar, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesi sürecine katılabilmekte ve bu rollerin pekiştirilmesine katkıda bulunabilmektedir. Kadın dernekleri, kadınların toplumsal rollerini ve kimliklerini genişletme potansiyeline sahip olmakla birlikte, aynı zamanda toplumsal cinsiyet normlarını ve söylemlerini yeniden üretme riskini de taşımaktadır.

Genel olarak bakıldığında Tanzimat dönemi ve sonrasındaki reformların, Osmanlı İmparatorluğu’nda

kadınların eğitim ve hukuki durumlarını iyileştirmeye yönelik önemli adımlar olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, bu reformların toplumsal eşitlik ve kadın hakları konusundaki etkileri sınırlı kalmıştır. Reformlar, kadınların toplumsal rollerinde ve haklarında belirli iyileştirmeler sağlasa da derinlemesine bir toplumsal dönüşüm bu dönemde gerçekleştirilememiştir.

II. Meşrutiyet sonrası yaşanan toplumsal değişimler, kadınlar üzerinde oldukça etkili olmuştur ve bu dönem, kadınların bu süreçteki rollerini anlamak açısından değerli bilgiler sunmaktadır. Birinci Dünya Savaşı, savaşa katılan ülkelerde erkek nüfusunun büyük bir kısmının seferber edilmesiyle sonuçlanmıştır. Bu durum, özellikle sanayi, ticaret ve hizmet sektörlerinde işgücü açığının doğmasına neden olmuştur. Erkeklerin cepheye gitmesi veya savunma sanayisinde çalışması sebebiyle, iş gücü boşluğunun kadınlarla doldurulması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Savaş sırasında kadınlar, daha önce genellikle ev işleri veya tarım gibi geleneksel alanlarda çalışan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Ancak savaşın getirdiği koşullar altında, kadınlar sanayi tesislerinde, ticarete ve hizmet sektöründe çalışmaya başlamıştır (Kaymaz, 2010: 340). Birinci Dünya Savaşı dönemi, kadınların toplumsal rollerinde de önemli değişikliklere yol açmıştır. Kadınların iş gücüne katılması, geleneksel cinsiyet rollerini irdeleyen bir süreci tetiklemiştir. Savaş sonrası bu değişimler, kadınların siyasi haklarını talep etmeleri ve toplumsal eşitlik için mücadele etmeleri yönünde bir ivme kazandırmıştır.

Mondros Mütarekesi, 30 Ekim 1918 tarihinde, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmasının ardından imzalanmıştır. Bu mütareke ile birlikte İtilaf Devletleri, Osmanlı topraklarını işgal etmeye başlamıştır. Anadolu'nun çeşitli bölgeleri, bahanelerle işgal edilmiş ve bu durum Türk halkı arasında büyük bir tepkiye yol açmıştır. Bu dönemde Türk milleti bağımsızlığını korumak için milli direniş hareketlerini örgütlemeye başlamıştır. 1919 yılında İzmir'in Yunanlar tarafından işgali, Anadolu'da geniş çaplı bir halk isyanına ve direnişe yol açmıştır. Bu süreç, "Müdafaa-i Hukuk" örgütlenmeleriyle başlamış ve milli direnişin temellerinin atılmasına sebep olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, milli direnci tüm Türkiye genelinde birleştirmeye çalışmış ve Müdafaa-i Hukuk örgütlerinin yayılmasına öncülük etmiştir. Güney, doğu ve batı bölgelerindeki yerel direnişleri Milli Mücadele çatısı altında birleştirerek düzenli bir cephe oluşturma çabasına girişmiştir (İnalçık, 2013: 161-164). Bu süreç, Türk milletinin bağımsızlık mücadelesindeki önemli adımların atıldığı ve milli birlik ve beraberliğin sağlandığı dönemi ifade etmektedir.

Milli Mücadele sürecinde kadınlar, yabancı işgaline karşı düzenlenen mitinglerde önemli bir rol oynamışlardır. İlk miting olan Redd-i İlhak Millî Heyeti'nin çağrısı üzerine İzmir'de düzenlenen miting, kadınların aktif katılımıyla gerçekleşmiştir. Bu mitingler, işgale karşı Türk milletinin birlik ve beraberlik içinde direnişini simgelemiş ve moral sağlamıştır. İstanbul ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde düzenlenen mitinglerde de kadınlar önemli roller üstlenmiştir. 19 Mayıs 1919'da yapılan Fatih Mitingi'nde Halide Edip, Meliha ve Naciye hanımların konuşmaları, kadınların mücadeledeki etkinliğini ve seslerini duyurduklarını göstermektedir. Kadınlar, sadece mitinglerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda basın yoluyla da seslerini duyurmuş ve dernekler aracılığıyla örgütlenmişlerdir. Bu faaliyetler, milli mücadelede kadınların sadece sembolik değil, aynı zamanda aktif bir şekilde yer aldıklarını ortaya koymaktadır (Kurnaz, 1996: 257-258). Milli Mücadele döneminde Türk kadınlarının toplumsal ve siyasal hayatta etkin rol almaları, Türk milletinin var olma mücadelesindeki birliğin ve dayanışmanın önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Kadınların bu süreçte gösterdiği aktif katılım, milli mücadelenin başarıya ulaşmasında önemli bir faktör olmuştur (Kurnaz, 1996: 261). Halide Edip ve Müfide Ferit gibi hanım yazarlar, Hâkimiyet-i Milliye ve İrade-i Milliye gibi önemli gazetelerde yazarak Milli Mücadele'nin halk arasında tanınmasına ve desteklenmesine büyük katkı sağlamışlardır. Eserleri, milli duyguları canlandırmış ve halkı mücadeleye cesaretlendirmiştir. Asri Kadınlar Cemiyeti ve Hilal-i

Ahmer Kadın Kolları gibi cemiyetler, özellikle askeri giyim malzemeleri ve sağık hizmetleri gibi alanlarda çalışarak milli mücadeleye destek vermişlerdir. Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti ise örgütlü bir şekilde vatan savunmasına katkıda bulunmuş ve Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde şubeler açmıştır. Bazı Türk kadınları, Milli Mücadele sürecinde fiilen cephede yer alarak savaşmış ve direnişin bir parçası olmuşlardır. Bu kadınlar, milli varoluş mücadelesinin önemli unsurlarını oluşturmaktadır. Milli Mücadele döneminde Türk kadınlarının sergilediğı bu aktif katılım, toplumun genelinde milli birlik ve beraberliğı güçlendirmiş, vatan savunması için gerekli moral ve motivasyonu artırmıştır. Kadınların bu dönemdeki faaliyetleri, sadece o döneme özgü bir destek değıl, aynı zamanda Türk kadınının toplumsal ve siyasal rollerinin güçlenmesine de katkı sağlamıştır (Kurnaz, 1996: 261-263). Bu süreçte kadınların ve diğerk toplumsal grupların katkıları, milli mücadelenin başarısında önemli bir rol oynamıştır. Kadın derneklerinin artışı, savaş dönemindeki kadın iş gücünün rolü ve milli mücadelenin toplumsal etkileri, bu dönemde kadınların toplumsal eşitlik ve haklar mücadelesinde nasıl bir yer edindiğini göstermektedir.

16 Mart 1920'de İstanbul'un resmen işgali, özellikle 1919'da Yunanların İzmir'e çıkmasıyla başlayan milli ayaklanmanın derinleşmesine ve Anadolu'da Mustafa Kemal önderliğindeki milli hareketin güçlenmesine yol açmıştır. İstanbul'un işgali, Milli Mücadele'nin önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir; zira bu olay, Türk milletinin birlik ve bağımsızlık mücadelesinin daha da sertleşmesine ve Ankara'nın milli irade merkezi haline gelmesine katkıda bulunmuştur. 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplanan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), artık devletin yeni merkezi olarak kabul edilmiştir. TBMM'nin kurulması ve milli iradenin bu çatı altında toplanması, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki siyasi karmaşayı sonlandıran ve Türkiye'nin modernleşme sürecine girmesini sağlayan bir adım olmuştur. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin ilanı, Osmanlı Devleti'nin son iki yüzyıllık tarihi sürecini noktalamıştır. Bu süreç, Türkiye'nin yeni bir siyasi ve toplumsal oluşum içine girdiğı, Batılılaşma ve modernleşme adımlarının atıldığı bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte, Türkiye'de hukuki, siyasi, sosyal ve kültürel alanda köklü değışiklikler yaşanmıştır (İnalçık, 2013: 165-168).

Erken Cumhuriyet dönemi, kadınların toplumsal ve siyasal rollerinin güçlenmesi açısından önemli adımların atıldığı bir dönemdir. Bu süreç, hukuki, sosyal ve kültürel alanlarda yaşanan önemli değışikliklerle desteklenmiştir. Bu dönemde gerçekleştirilen reformlar, kadınların toplumsal hayatta daha fazla yer almalarına ve kamusal alanda daha görünür olmalarına katkı sağlamıştır. Ancak, bu dönemde kadınlar lehine tam anlamıyla kapsamlı bir değışim yaşandığını söylemek zordur. Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin değışimi sınırlı kalmış ve kadınların toplumsal konumları, hukuki ve sosyal reformlarla birlikte geleneksel rollerin yeniden üretildiğı bir süreçte şekillenmiştir. Bu durum, kadınların toplumsal ve siyasal hayatta daha fazla yer almalarını sağlarken, aynı zamanda geleneksel cinsiyet rollerinin devam etmesine de neden olmuştur.

1.2. Reformlar ve Haklar

Osmanlı son dönemi ve erken Cumhuriyet dönemi, kadınlar için önemli sosyal ve kültürel değışikliklerin yaşandığı bir dönemdir.

Namık Kemal'in kadının eşitliğı üzerine yaptığı ilk çıkışlar, o dönemde modern İslamcı bir açıdan yapılmıştır. Namık Kemal, İslam'ın temel ilkelerine dayanarak kadınlara toplumsal ve siyasal alanda daha fazla eşitlik ve adalet talep etmiştir. Onun bu görüşleri, dönemin diğerk İslamcı modernleşmeci akımlarının da etkisinde şekillenmiş ve bu akımların bir parçası olarak değılendirilmiştir (Ortaylı,

2007: 19).

Atatürk'ün Türk kadınının statüsünü ve haklarını önemseyen tutumu, modern Türkiye'nin kuruluş sürecinde ve toplumsal dönüşümünde önemli bir rol oynamıştır. Atatürk, Meşrutiyet dönemi boyunca Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu yakından incelemiş ve ülkenin sorunları üzerinde derinlemesine düşünmüştür. Bu süreçte kadınların toplumdaki "ikinci sınıf" vatandaş konumundan kurtarılması gerekliliğine yönelik farkındalık geliştirmiştir. Atatürk Türk kadınlarının eğitim, çalışma hayatı, siyasi katılım ve sosyal yaşamda daha aktif ve eşit bir konuma gelmeleri gerektiğine inanmıştır. Bu nedenle kadın hakları konusunda reformlar yapılması gerektiğine karar vermiş ve bu doğrultuda adımlar atmıştır. Kadınların eğitim almaları teşvik edilmiş, çalışma hayatına katılmaları teşvik edilmiş, siyasi hakları genişletilmiş ve medeni kanun gibi reformlarla kadın-erkek eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır (Fezioğlu, 1986: 591).

Türk kadının çağdaş düzeye erişebilmesinde üç reformun oldukça mühim bir payı bulunmaktadır. Bunlar: 1924 yılındaki Türkiye'de eğitim sisteminin birleştirilmesini sağlayan, özellikle kız çocuklarının eğitimine erişim imkanı sağlayarak, onları okul öncesinden üniversiteye kadar eğitim alabilmesini sağlayan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, 1926 yılında kabul edilen Osmanlı Hukuku'nun yerine modern bir medeni hukuk sistemini getiren ve kadın-erkek eşitliğini sağlayarak, kadınların medeni hakları konusunda önemli yere sahip olan Türk Medeni Kanunu ve 1924'de Türk kadınına siyasal haklarının verilmesini sağlayan kanundur (Doğramacı, 1993: 306).

Atatürk'ün liderliğinde yapılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu, Türkiye'de eğitim sistemini merkezileştirerek standart bir eğitim modeli oluşturmayı hedeflemiştir. Bu kanun ile birlikte, eğitim dilinin Türkçe olması ve tüm çocuklara, kız-erkek ayrımı yapmaksızın eğitim imkânı sağlanması önemli bir adımdır. Osmanlı Sarayı'nda bulunan Enderun Mektebi, Türkçe ve yabancı dillerde modern eğitim veren özel bir kurumdur. Saygın'a göre Atatürk, Türkiye'nin modern bir ulus devlet olarak kalkınması ve gelişmesi için eğitimin merkezi bir rol oynadığına, eğitimin ulaşılabilir olması gerektiğine inanmaktadır (Saygın, 1998: 554). Bu nedenle, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm çocuklara eşit eğitim imkânı sağlanmıştır. Atatürk'ün Türk kadınlarının eğitimine verdiği önem ve Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü, Türkiye'de kadınların toplumsal ve siyasal açıdan önemli ölçüde ilerlemesine katkıda bulunmuştur. Atatürk, "...kadınlarımızı, erkeklerden daha aydın, daha feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar..." diyerek kadınların erkeklerden daha fazla bilgili olmaları gerektiği vurgulamıştır. Bu anlayış, kadınların sadece ev içinde değil, toplumun her alanında aktif olarak yer almalarını teşvik etmiştir. Eğitim yoluyla kadınların aydınlanması ve bilgi sahibi olması, onların siyasal ve sosyal hakları için de güçlenmelerini sağlamıştır. Atatürk, Türk kadınlarının çağdaşlık ve ilerleme yolunda eğitim almalarını sağlayarak onları toplumun dinamik bir parçası haline getirmeyi hedeflemiştir (Doğramacı, 1992: 445).

Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi, Türkiye'de kadınların hukuki statüsünü önemli ölçüde güçlendiren ve aile yaşamını demokratikleştiren bir dönüm noktası olmuştur. Birden fazla kadınla evlenmeyi yasaklamak, kadınların eşitlik ve adalet açısından daha güvende olmalarını sağlamıştır. Evlenme işlemlerinin resmi nikah memuru önünde ve iki yetişkin şahit huzurunda yapılması, evlenen kadın ve erkeğin hukuki haklarının korunmasına ve evlilik birliğinin resmi olarak tanınmasına olanak tanımıştır. Yaş sınırının yükseltilmesi ve velilerin kızları adına temsilci yoluyla evlendirme yetkisinin kaldırılması, çocuk yaşta evliliklerin önlenmesine yönelik önemli adımlardır. Miras hukukunda cinsiyet ayrımcılığının kaldırılması, kadın ve erkeklerin miras paylarının eşitlenmesini sağlamıştır (Saygın, 1998: 546-547).

Atatürk'ün kadınların seçme ve seçilme hakkını elde etmelerini sağlaması, Türkiye'de kadın-erkek eşitliğı açısından önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Atatürk, Türkiye'de kadınların ilk kez belediye seçimlerinde oy kullanma ve aday olma hakkını tanıyarak, kadınların kamusal alanda siyasi katılımlarını teşvik etmiştir. Bu adım, kadınların toplumsal ve siyasi yaşamda yer almasını sağlamış ve onların toplumdaki rolünü güçlendirmiştir. 5 Aralık 1934'te yapılan kanun değışikliğıyle, Türk kadınlarına genel seçimlerde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Bu değışiklikle, kadınların siyasi hayatta aktif olarak yer alması ve milletvekili olarak seçilebilmesi mümkün hale gelmiştir (Saygın, 1998: 551). Bu adım, kadın-erkek eşitliğinin hukuki temellerini sağlamış ve demokratik süreçlerde kadınların katılımını desteklemiştir. Medeni Kanun'un kabulü ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi gibi reformlar, kadınların toplumsal hayatta daha fazla yer almasını desteklemiştir. Ancak, bu hukuki değışiklikler toplumun tüm kesimlerinde aynı hızla ve aynı ölçüde benimsenmemiştir.

Atatürk döneminde gerçekleştirilen laiklik ve harf inkılabı, Türk kadınının çağdaş seviyeye erişmesinde önemli katkılar sağlamış ve toplumun genel modernleşmesine büyük etki yapmıştır. Atatürk'ün laiklik ilkesini benimsemesi ve bu ilkeyi devletin temel yapı taşlarından biri olarak kabul etmesi, Türkiye'de hukuk alanında önemli değışiklere yol açmıştır. Şeriat hukukundan kaynaklanan ayrıcalıklar kaldırılarak, hukuk düzenlemeleri laik prensipler çerçevesinde yeniden düzenlenmiştir. Bu durum, özellikle Türk Medeni Kanunu'nda yapılan reformlarla görünür hale gelmiştir. Harf inkılabıyla birlikte, Türkiye'de kullanılan alfabe Arap harflerinden Latin harflerine geçirilmiştir. Bu değışim, Türk dilinin modernleşmesi ve eğitimde standart bir dil olma yolunda önemli bir adım olmuştur. Türk kadınlarının eğitime erişimi ve okur-yazarlık oranlarının artması, Latin alfabesiyle kolaylaşmış ve Türkçenin daha geniş kitleler tarafından öğrenilmesine olanak sağlamıştır (Doğramacı, 1992: 447). Bu inkılaplar Türk kadınlarının toplumsal ve kültürel hayatta daha aktif rol almasına olanak tanımış, eğitim, siyaset, iş hayatı gibi alanlarda kendilerini geliştirmelerini teşvik etmiştir. Kadınların kamusal alanda daha görünür olmaları, toplumun genel refah ve ilerlemesine katkıda bulunmuş ve Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde önemli bir temel oluşturmuştur. Eğitim ve çalışma hayatında kadınların rolü artmış ve iş gücüne katılımı desteklenmiş, kız çocuklarının okullaşma oranı artırılmıştır. Bununla birlikte bu değışiklikler genellikle şehirlerde ve özellikle daha eğitimli ve varlıklı kesimlerde daha belirgin olmuştur. Kırsal kesimlerde ve daha geleneksel toplum yapılarında, kadınların toplumsal rollerindeki değışim daha sınırlı kalmıştır.

1.3. Yeni Kadın İmaju

Türkiye modernleşme sürecinde önemli dönüşümler yaşamış ve bu dönüşümler toplumsal yapı üzerinde büyük etkilere sebep olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yüzyıllarında aşiret yapılarının zayıflaması ve yerleşik yaşama geçişin hızlanması, toplumun daha ileri bir düzene doğru evrilmesini göstermektedir. Bu süreç, tarım toplumundan endüstriyel ve şehirleşmiş bir yapıya doğru ilerlemeyi işaret etmektedir. Cumhuriyet dönemi, Türkiye'de köklü bir toplumsal dönüşüm sürecinin başladığı zamanlardır (Akşin, 1985: 15-16).

Tanzimat döneminden itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nda başlayan modernleşme süreci, Batılı normların ve değerlerin etkisini artırarak devam etmiştir. Özellikle Cumhuriyet döneminde, Atatürk'ün öncülüğünde yapılan reformlarla birlikte bu etki daha da belirgin hale gelmiştir. Kılık-kiyafet, ev düzeni, adab-ı muâşeret kuralları ve kadın-erkek ilişkileri gibi pek çok alanda Batılı örnekler esas alınmış ve Türk toplumu için yeni bir düzen oluşturulmuştur. Cumhuriyet döneminde ortaya çıkan “yeni kadın” modeli, Batılılaşma sürecinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu model, kadınların eğitim

almaları, kamu hayatında yer almaları, çalışmaları ve sosyal hayatta erkeklerle eşit statüde olmaları gerektiğini savunmuştur. Bu düşünceyle kadınların toplumsal rolleri ve beklentileri de önemli ölçüde değişmiştir. Bu yeni kadın modeli ve Batılı normlar öncelikle üst sınıflarda kabul görmüş ve uygulanmıştır (Ünalın Turan ve Kurt, 2023: 37).

Erken Cumhuriyet döneminde "Cumhuriyet Kadını" imajı, Türkiye'nin modernleşme ve Batılılaşma çabalarıyla yakından ilişkilidir. Bu imaj, Cumhuriyet'in kurucu ideolojisinin bir parçası olarak ortaya çıkmış ve kadınların toplumsal rolleri, giyim tarzı, davranışları ve duygusal durumları üzerinde büyük etkiye sahip olmuştur. Cumhuriyet Kadını, eğitilmiş, okuryazar olmalı, modern bir görünüme, bilinçli ve çağdaş bilimsel bilgiye sahip olmalıdır. Cumhuriyet Kadını, toplumsal ve ekonomik hayata aktif olarak katılmalıdır. Kadınlar, iş gücüne katılmaları ve meslek sahibi olmaları için desteklenmektedir. Tarım, sanayi, eğitim ve sağlık gibi alanlarda çalışmaları teşvik edilmektedir. Giyim tarzı da Cumhuriyet Kadını'nın imajını belirleyen önemli bir unsurdur. Batılı tarzdaki kıyafetler tercih edilmekte ve geleneksel kıyafetlerin terkedilmesi teşvik edilmektedir.

Mustafa Kemal, kadını sadece ev içindeki geleneksel rollerin ötesinde değerlendirmiş ve onun toplumsal, ekonomik ve bilimsel alanda erkekle eşit bir şekilde yer almasını savunmuştur. Ona göre, kadın sadece erkeğe yardımcı olmakla kalmamalı, aynı zamanda toplumun aktif bir üyesi olarak kendini göstermeli ve katkıda bulunmalıdır. Bu yaklaşım, kadını sadece ailenin içinde değil, toplumun her alanında etkin bir unsur olarak görmesi anlamına gelmektedir. Mustafa Kemal'in vurguladığı "Ulus Kadını" kimliği, Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme sürecinde kadınların ulusal kurtuluş mücadelesine etkin katılımını ve sonrasında da toplumun ilerlemesindeki rolünü ifade etmektedir. Kadının sadece bireysel olarak değil, ulusal bir kimlik olarak da toplumun parçası olması gerektiğini savunmuştur. Atatürk'ün reformları, kadın-erkek eşitliğini güvence altına alan ve kadınların eğitim, çalışma ve siyaset gibi alanlarda erkeklerle aynı haklara sahip olmasını sağlayan önemli adımlar içermiştir (Yılmaz, 2010: 201-202).

Cumhuriyet Dönemi'nde Türk kadınının kamusal alana katılımı ve kılık-kıyafetindeki değişimlerin hem Osmanlı Dönemi'nden kopuş hem de süreklilik içinde değişim seyri yaşamıştır. Meşrutiyet Dönemi'nde başlayan bazı reformlar, Cumhuriyet Dönemi'nde daha da genişletilerek devam etmiş ve kadınların toplumsal hayattaki yerlerinin güçlenmesine olanak sağlamıştır. Cumhuriyet Dönemi'nde kadınların kılık-kıyafetindeki değişimler, "yeni kadın" imajı Osmanlı Dönemi'nden kopuşun en belirgin göstergelerinden biridir (Ünalın Turan, ve Kurt, 2023: 43).

Türk modernleşmesinde kadınlara Batılılaşma ve modernleşmenin taşıyıcılığı rolü verilmiştir. Bu özellikle Cumhuriyet Dönemi'nde kadınların eğitim, giyim kuşam ve sosyal hayatta yer alış biçimlerinde Batı normlarının benimsenmesiyle görülmüştür. Kadınlar modernleşme sürecinde ailenin ve ulusun daha iyi ve erdemli anneleri olacakları teziyle yönlendirilmişlerdir. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte kadınların eğitimi, yeniden şekillenen milli söylemin önemli bir parçası haline gelmiştir. "Cumhuriyet Kızı" söylemi, kadınların toplumsal rolünü ve modernleşme sürecindeki yerini vurgulamıştır. Kız Enstitüleri gibi kurumlar, milliyetçi politikaların ve modernleşme ideallerinin hayata geçirildiği önemli alanlar olmuştur. Köy Enstitüleri, Cumhuriyet'in eğitim politikalarının merkezinde yer almış ve kadınların eğitimine büyük önem verilmiştir. Bu enstitüler, kız çocuklarına eğitim imkânı sağlamış, onları hem ev işlerinde hem de toplumsal hayatta aktif rol alabilecek bireyler olarak yetiştirmeyi amaçlamıştır (Tuna, 2009: 21). Yılmaz'a göre, Kız Enstitüleri kadınlara yönelik eğitim verirken, geleneksel cinsiyet rollerini sürdürme eğilimindedir. Bu eğitimler, kadınların medeni araçlar aracılığıyla "iyi ve güzel yaşamaya" yönelik bilgiler edinmelerini sağlamaktadır. Kız Enstitülerinin, kadınlara özgü

eğitimler aracılığıyla meslek edinme imkânı sunarak onları “modern ve bilgili ev hanımı” olarak yetiştirdiği düşünölmektedir. Bu yaklaşım, kadının iş yaşamına katılması yerine ev içi yaşamda bilgili ve donanımlı olmasının önemsenmesini yansıtmaktadır (Yılmaz, 2010: 206). Kız Enstitöleri aracılığıyla kadınlara verilen eğitimin, toplumsal cinsiyet rollerinin modernize edilmesi yerine, geleneksel rollerin yeniden üretilmesine hizmet ettiğini söylemek mümkündür. Bu durum, Cumhuriyet dönemindeki modernleşme çabaları içinde kadınların toplumsal konumunun nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Tuna’ya göre, Cumhuriyet’in ilk yıllarında kurulan Kız Sanayi Mektepleri, kadınlara sanayi alanında eğitim imkânı sunmuş ancak zamanla bu kurumların vurgusu değişmiştir. Özellikle ideolojik eğitim ve milli değerlerin aşılandığı bir ortam haline gelmişlerdir. Bu, kadınların sanayiye yönelik eğitim almak yerine ideolojik eğitime ağırlık verilmesini ifade etmektedir. Kız Sanayi Mekteplerinden mezun olan Türk Kızının, eğitim sürecinin ardından evdeki rolüne vurgu yapılmaktadır. Bu durum, Cumhuriyet’in kadın eğitimi politikalarının pratik sonuçlarından biridir. Kadınlar, eğitim aldıkları halde öncelikli olarak ev içindeki görevlerde yer almaya teşvik edilmişlerdir (Tuna, 2009: 21).

Yılmaz’a göre, bu dönemde Türk kadını hem geleneksel rolleri sürdürmek zorunda kalmış, hem de yeni Cumhuriyet Kadını olarak tanımlanan modern rolleri benimsemek durumunda kalmıştır. Bu durum, kadının toplumsal cinsiyet rollerindeki çift yönlü mücadelesini göstermektedir. Toplumun erkeklik olarak adlandırılan kesimi, ataerkil geleneklerden gelen ayrıcalıklarını kadınlara devretmek konusunda istekli değildi. Bu durum, erkeklik kimliğinin kadının yeni toplumsal konumunu paylaşma konusundaki direncini ifade etmektedir. Kadının toplumsal cinsiyet algısının, çağdaş normlarla birlikte geleneksel roller arasında bir denge kurma gerekliliğini göstermektedir. Yani kadınlar, çağdaşlıkla birlikte geleneksel kimliklerini de sürdürme ihtiyacı hissetmişlerdir (Yılmaz, 2010: 204). Cumhuriyet dönemi Türkiye’sinde kadınlar modernleşme sürecinde çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Eğitim, giyim kuşam ve sosyal roller üzerindeki Batılı normların etkisi ve bu normlarla geleneksel roller arasındaki gerilim oldukça dikkat çekicidir.

Diğer taraftan Cumhuriyet döneminde kurulan “Cumhuriyet Kadını” kimliği, ataerkil kültürün ve geleneksel dini yapının kadını tutsak almasına karşı çıkmakta ve belirli ölçülerde bu değerlerin dışına çıkabilmektedir. Ancak bununla birlikte Cumhuriyet döneminde “Ulus Kadını” bilinci benimsenerek içselleştirilmektedir. Bu bilinç, kadının sadece birey olarak değil, ulusun ve milletin bir parçası olarak da aktif ve bilinçli bir şekilde rol almasını teşvik etmektedir. Kadınlar toplumsal temsil açısından önemli bir yer edinmektedir. Cumhuriyet döneminde iktidar ve egemenlik anlayışının da değiştiği görölmektedir. Ataerkil gelenekler belli ölçüde sürdürölse de iktidar ve egemenlik artık sadece erkeğe yüklenmemekte, kadın ile birlikte paylaşılmaya başlanmaktadır. Kimlikler de bu şekilde biçimlendirilmektedir (Yılmaz, 2010: 207).

Yeni kadın modeli, idealleştirilen roller açısından dikkat çekmektedir. Kadınlar, iyi anne, iyi eş ve vatansever yurttaş olarak tanımlanmıştır. Bu roller, ders kitaplarından kitle iletişim araçlarına ve Atatürk’ün söylevlerine kadar geniş bir yelpazede topluma sunulmuştur. Bu durum, kadının toplumsal rolünün nasıl şekillendirildiğini ve geniş kitlelere nasıl aktarıldığı göstermektedir. Atatürk’ün ifadesinde geçen “*her aşamada olduğu gibi toplum yaşamında da iş bölümü vardır. Bu genel iş bölümü arasında kadınlar kendileri ile ilgili görevleri yapacakları gibi aynı zamanda toplumun refahı, mutluluğu için gerekli olan ortak çalışmaya da katılacaklardır. Ev işleri kadının en ufak ve önemsiz görevidir. Kadının en büyük görevi analıktır.*” vurgusu, kadınların toplumdaki görevlerini ve sorumluluklarını belirlemeye yönelik bir görünge sunmaktadır. Kadınların ev işlerinin yanı sıra toplumun refahı için de ortak çalışmalara katılmaları gerektiği vurgusu, onların sadece aile içinde değil,

geniş toplumsal düzeyde aktif olmaları gerektiğini ifade etmektedir. Atatürk'ün kadının en büyük görevinin analık olduğunu ifade etmesi, kadının ailenin temel birimi olarak görülmesine ve bu temel üzerinde toplumun inşa edilmesine yönelik bir anlayışı ortaya koymaktadır (Gümüsoğlu 1998; aktaran Ünalın Turan ve Kurt, 2023: 45).

Cumhuriyet dönemindeki "yeni kadın" modeli, kadınları idealize edilmiş roller çerçevesinde tanımlamaktadır. Kadınların iyi anne, iyi eş, iyi yurttaş olarak tanımlanması, bu rollerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde önemsendiğini göstermektedir. Bu durum, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl normatif bir şekilde belirlendiğini ve yeni kadın modelinin toplumsal yapı içinde nasıl yerleştirilmeye çalışıldığını ve toplumun kadınlara yönelik beklentilerinin nasıl biçimlendirildiğini göstermektedir. Cumhuriyet dönemi "yeni kadın" imajı, iktidarın kadınlar üzerindeki etkisini ve bu etkilerin toplumsal normlar ve pratikler aracılığıyla nasıl tesis edildiğini yansıtmaktadır. Atatürk'ün kadınların toplumsal, ekonomik ve bilimsel alanlarda erkeklerle eşit bir şekilde yer almasını savunması, iktidarın kadınları toplumsal yeniden yapılandırma süreçlerinde nasıl konumlandığını göstermektedir. Bu söylem, toplumsal normları ve kadınların rolleri üzerinde egemen ideolojiyi pekiştirmektedir.

Ayrıca Cumhuriyet dönemindeki kadın imajı, geleneksel cinsiyet rollerini modernize etme çabasıyla çatışan iktidar dinamiklerini içermektedir. Bu süreç, kadınların hem geleneksel rollerini sürdürme hem de modern rolleri benimseme arasında bir denge kurmalarını gerektirmiştir. Foucaultcu söylem analizi, bu iki rol arasındaki çatışmanın, iktidarın kadınları hangi normlar çerçevesinde konumlandığı ve bu normların toplumsal düzeyde nasıl içselleştirildiğini ortaya koyabilmektedir. Kız Enstitüleri ve Kız Sanayi Mektepleri gibi kurumlar, kadınların eğitim almalarına olanak sağlarken, toplumsal rollerini yeniden şekillendiren mekanizmalar olarak karşımıza çıkmaktadır. Foucaultcu analiz, bu kurumlarla toplumsal normların ve değerlerin kadınlara nasıl aktarıldığını ve bu normların nasıl içselleştirildiğini anlamaya yardımcı olmaktadır. Kız Enstitüleri'nin geleneksel cinsiyet rollerini sürdürme eğiliminde olması, kadınların modernleşme sürecinde nasıl normatif baskılar altında kaldığını gözler önüne sermektedir.

Cumhuriyet dönemi söylemleri, "Cumhuriyet Kadını" ve "Ulus Kadını" kimlikleri aracılığıyla kadınların toplumsal ve ulusal rolleri üzerinde belirli normlar oluşturmuştur. Foucaultcu bir analiz, bu kimliklerin nasıl inşa edildiğini ve kadınların bu kimlikler aracılığıyla nasıl toplumsal ve ulusal temsillere yönlendirildiğini açıklayabilmektedir. "Cumhuriyet Kadını" imajı, modernleşme ve Batılılaşma süreçlerinde iktidarın kadınlar üzerindeki etkisini yansıtırken, "Ulus Kadını" bilinci kadınların ulusal bütünleşme ve egemenlik anlayışında nasıl yer aldığını göstermektedir.

2. Bölüm

Duygular, Kadın Duygusallığı ve Söylem Analizi

2.1. Duygular ve Kadın Duygusallığı

Duyularla algılama, his yahut iyilik hali ile ilgili durumların otomatik değerlendirilmesi olarak tanımlanabilecek duygu, genellikle içsel bir deneyim olarak başlamakta ve dışı vurulduğunda anlam kazanmaktadır. Diğer insanlarla paylaşıldıklarında, duyguların niteliği daha netleşebilmekte ve anlamı derinleşebilmektedir. Bu, duygusal ifadenin kişinin kendisiyle ve diğerleriyle bağlantısını güçlendirdiği bir süreçtir. Her bireyin duygusal yaşantısı özgündür ve bu duygular kişinin benzersiz kişiliğini yönlendiren önemli bir kılavuz olabilmektedir. Duygular, nasıl hissettiğimizi, düşündüğümüzü ve

davrandığımızı belirlemede ve insan davranışlarını motive etmede önemli bir rol oynamaktadır. Bir insanın neyi yapmayı tercih ettiğini ya da neyi yapmaktan kaçındığını belirlemede duygular büyük önem taşımaktadır. Duyguların, düşünceleri derinden etkilediğini söylemek mümkündür. Bu durum, duyguların zihinsel süreçleri nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Aynı şekilde, duygusal ifadeler ilişkileri yönetmektedir ve değiştirmektedir; duygusal ifadeler, başkalarıyla bağlantı kurmayı ve onlarla etkileşimde bulunmayı sağlamaktadır (Greenberg, 2012: 8).

Duygular insan doğasında önemli bir yere sahiptir ve düşünceleri şekillendirme üzerinde etkilidir. İnsan doğası duyguların gücünden ayrı düşünülemez. Duygular, insanın zihinsel süreçlerini etkilemekte ve kararlarını şekillendirmektedir. Bu, insanın sadece düşünen bir varlık olmadığını, aynı zamanda duygusal bir varlık olduğunu göstermektedir. Goleman, “Homo Sapiens” olarak bilinen insan türünün yani düşünen tür adının, duyguların önemini ve zekayı yönlendirmedeki rolünü yansıtmadığını öne sürmektedir. Duygusal zeka, insanın duygularını tanıma, anlama, yönetme ve başkalarıyla etkileşimde bulunma becerisidir. Bu, Goleman’ın belirttiğı gibi, zekanın sadece mantıksal düşünme değil, aynı zamanda duygusal farkındalık ve yönetim yeteneğı olduğunu göstermektedir. Goleman, hislerin çoğı zaman düşüncelere baskın çıktığını belirtmektedir. Bu, insanların kararlarını ve davranışlarını şekillendirirken duygularının önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bazen mantık ve akıl ile uyumlu olmayan duygular, insanların hareketlerini yönlendirebilmektedir (Goleman, 1998: 18).

Duygular insanların dünyayı algılama ve yorumlama biçimlerini etkilemektedir. İnsanlar, zihinsel süreçlerini duyguların etkisi altında gerçekleştirmektedirler ve dünyayı algıladıkları gibi yorumlamaktadırlar. Duygu durumu, bir nesne veya olay algılandığında onun üzerindeki etkiyi belirlemektedir. Örneğın, bir kişi mutsuzken çevresindeki güzellikleri fark etmeyebilmekte veya olumsuz bir olayı daha fazla vurgulayabilmektedir. İnsanlar, duygu durumlarına göre dünyayı yorumlamaktadırlar. Aynı olayı farklı duygularla algılayan insanlar, olayı farklı şekillerde yorumlayabilmektedirler. Duygular insanın gerçeklik algısını etkilemektedir. Duygu durumu, insanın nesnelere ve olayları algılamasını etkilerken, gerçek özelliklerden ziyade duygusal durum ön plana çıkmaktadır. Bu durum, insanların algısal ve yorumlayıcı süreçlerinin duygularla şekillendiğini göstermektedir (Hacızade, 2012: 1).

Ahmed’e göre duygular toplumsal ve kültürel bir yapıdır ve kolektif kimliklerin oluşumunda önemli bir rol oynamaktadır. Örneğın “yumuşaklık” ve “sertlik” gibi duygusal nitelikler, toplumların belirli bir ulusal kimlik veya karakteristikleştirilmiş bir nitelik üzerinden tanımlandığını gösterebilmektedir. Bu metaforların kullanımı, duygusal ifadelerin ve davranışların toplumun genel karakterine veya ulusal kimliğine atfedilmesini sağlamaktadır. Örneğın, “yumuşak ulusal beden” metaforu, bir ulusun veya toplumun kırılğan, pasif veya işgal edilmiş olarak tasvir edilmesine neden olabilmektedir. Bu tür metaforlar genellikle cinsiyetlendirilmiş ve kadınlığı temsil eden özelliklerle ilişkilendirilmektedir (Ahmed, 2019: 11). Bu, duyguların ve duygusal ifadelerin sadece toplumsal ve kültürel boyutuna dikkat çekerek, duygusal ifadelerin toplumsal yapılar ve güç ilişkileri tarafından da nasıl şekillendirildiğini göstermektedir. Erken Cumhuriyet dönemi, duygusal ifadelerin toplumun genel karakterine veya ulusal kimliğine atfedilmesi konusunda belirgin bir dönüşüm yaşamıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün liderliğindeki reformlarla birlikte, ulusal kimlik inşası ve modernleşme hareketleri hız kazanmıştır. Bu süreçte, duygusal ifadeler ve davranışlar, ulusal kimlik ve modern Türk toplumu idealine uygun olarak şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Bireyin benliği ve kimliği sadece içsel ve doğal değildir, aksine toplumsal, kültürel ve ideolojik faktörlerin etkisi altında şekillenmektedir. İnsanın, tarih, kültür ve dilin ürünü olduğu ve bireyin

benliğinin, belirli toplumsal süreçler ve kültürel kurguların bir sonucu olarak şekillendiğini söylemek mümkündür. Bireyin kimliği ve benliği, belirli bir tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlamın ürünü olarak yeniden formüle edilmektedir (Berktaş, 2018: 168).

Fransız sosyolog Émile Durkheim, bireyin düşünce ve eğilimlerinin büyük ölçüde toplumsal etkilerden kaynaklandığını savunmaktadır. Durkheim'e göre, bireyler toplum içinde yaşadıkları için, düşünce yapıları, değerler ve davranışlarının büyük bir kısmı toplum tarafından şekillenmekte ve etkilenmektedir. Bu, sosyal etkileşimlerin ve toplumsal normların bireyin kimliği ve davranışları üzerindeki belirleyici rolünü vurgulamaktadır. Durkheim'e göre, bireylerin düşünce ve eğilimleri, toplumsal yapılar ve kültürel normlar tarafından büyük ölçüde belirlenmektedir. Bireyler, toplum içinde yaşadıkları için, toplumun değerlerini, inançlarını ve beklentilerini benimsemekte ve bu değerler doğrultusunda hareket etmektedirler (Durkheim, 2004). Bu görüş, bireyin toplumla olan etkileşimini ve toplumsal bağlamın bireyin kimliği ve davranışları üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Bireyin düşünce ve eğilimlerinin sadece kendi içsel süreçlerinden değil, aynı zamanda toplumdan aldığı dış etkilerden de kaynaklandığını ifade etmektedir.

Kadın duygusallığına bakıldığında, akıl ve duygu arasındaki ayrım dikkat çekmektedir. Bu ayrım, Batı felsefesi ve düşüncesinde uzun süredir mevcut olan bir kavramdır. Antik Yunan'da Platon (2016) akıl (logos) ruhun yüksek bir parçası olarak görürken, duyguları (pathos) daha düşük ve kontrol edilmesi gereken unsurlar olarak kabul etmiştir. Tarih boyunca, erkekler genellikle "rasyonel", "mantıklı" ve "analitik" olarak, kadınlar ise "duygusal", "hassas" ve "sezgisel" olarak tanımlanmıştır. Bu cinsiyet rolleri, toplumsal beklentilere ve bireylerin kendilerini nasıl görmeleri gerektiğine dair güçlü normlar oluşturmuştur.

Bu bağlamda "erkeklik" ve "kadınlık" kavramlarının temellerinin akla dayandığını söylemek mümkündür ve bu temel, tarih boyunca şekillendirilmiştir. Özellikle Eski Yunan döneminde ve Aydınlanma çağında, erkeklik akıl ve bilimsel düşünme yetisine dayanarak tanımlanırken, kadınlık daha duygusaldır, öznel ve metafizik düşüncelerle ilişkilendirilmiştir. Eski Yunan filozoflarından Demokritos'un kadınlar hakkındaki düşüncelerinde, kadınlar akıl kullanma yetisinden yoksun olarak betimlenmiş ve bu da onların kötülöklere daha yatkın oldukları şeklinde yorumlanmıştır. Aydınlanma döneminde de bilimsel bilginin ve akıl yürütmenin erkeklere ait bir alan olarak kabul edilmesi, kadınlığın daha duygusal ve öznelliğe sahip olduğu izlenimini vermiştir. Akıl ile duygular arasındaki ayrım, bilimde nesnellik ve objektiviteyi sağlamak için önemli kabul edilmiştir. Ancak bu ayrım, kadınlığın daha duygusal ve öznel olarak görülmesine ve bu nedenle de bilimsel alanda ve politik alanda erkeklik lehine ayrıcalıklı bir konuma yol açmıştır. Akıl erkeklere ait bir özellik, bilimsel bilgi de erkeklere ait bir alan olmuştur. Kadınlık ise doğal, edilgen, duygusal ve özeldir (Dağdelen, 2021: 831).

Batı kültüründe ve Osmanlı kültüründe kadınların genellikle ev işleri ve duygusal işlerle ilişkilendirildiğini söylemek mümkündür. Bu, kadınların toplumsal rollerinin büyük ölçüde ev içi işlerinde ve duygusal bakımdan sorumluluk almakla sınırlı kaldığını göstermektedir (Mezkit Saban, 2021: 2). Kadınlar genellikle rasyonel olmayan, duygusal olarak yönlendirilen varlıklar olarak görülmüşlerdir. Bu, kadınların akıl ve mantıkla ilişkilendirilen toplumsal rollerden dışlandıklarını ve bu rollerin erkeklere ait olduğunun kabul edildiğini göstermektedir. Bu durum, kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin kültürel ve tarihsel bağlam içinde nasıl şekillendiğini ortaya koymaktadır.

2.2. Foucault'nun Söylem Analizi

Söylem kavramı çağdaş sosyal bilimlerde giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Söylem analizi, dilbilim ve göstergebilim gibi disiplinlerden kaynaklansa da sosyal bilimlerin birçok dalına etki etmiştir. Artan önemi sadece söylem analizi kavramlarını ve yöntemlerini kullanan çalışmaların sayısının artmasında değil, aynı zamanda kullanımının kapsamının genişlemesinde de açıkça görülmektedir. Antropoloji, tarih, sosyoloji, sosyal psikoloji, toplumsal cinsiyet, siyaset bilimi, kamu politikası analizi, siyaset teorisi gibi pek çok farklı alanda var olan sorunları tanımlamak ve açıklamak için söylem kavramı kullanılmaktadır (Howart, 2000).

Söylem hakkındaki söylem, kelimenin anlamında farklı değişimleri de beraberinde getirmiştir. Bazıları için söylem analizi, tek bir söze ya da en fazla iki kişi arasındaki konuşmaya odaklanan çok dar bir anlama sahiptir. Bazıları ise söylemi, söylemlerin sosyal ve politik dünyayı oluşturduğu tüm sosyal sistemle eşanlı olarak görmektedirler. Bu perspektiflerde söylemler, sembolik sistemleri ve toplumsal düzenleri oluşturmaktadır ve söylem analizinin görevi bunların tarihsel ve politik inşasını ve işleyişini incelemektir (Howart, 2000).

Michel Foucault, “Bilginin Arkeolojisi” adlı eserinde, söylem kavramını derinlemesine incelemekte ve bu kavramı kullanarak bilgi sistemlerinin nasıl kurulduğunu ve dönüştüğünü analiz etmektedir. Foucault'nun söylem anlayışı, dilin ötesine geçerek bilgi, iktidar ve toplumsal yapılar arasındaki ilişkileri anlamaya çalışmaktadır. Foucault'ya göre söylem, sadece dilsel ifadeler bütünü değil, aynı zamanda bilgi üretim süreçlerini ve iktidar ilişkilerini de içeren geniş bir yapıdır. Söylemler, belirli bilgi sistemlerini oluşturmaktadır ve bu sistemler toplumsal gerçeklikleri şekillendirmektedir (Foucault, 2014a). Foucault, belirli bilgi alanlarının oluşumunu incelemek için “söylemsel oluşumlar” kavramını kullanmaktadır. Söylemsel oluşumlar, belirli bir dönemde belirli konuların nasıl ele alındığını ve hangi bilgi biçimlerinin üretildiğini belirlemektedir (Foucault, 2014a).

Michel Foucault, söylemin toplum içindeki rolünü ve nasıl denetlendiğini, ayıklandığını, örgütlendiğini ve yeniden paylaştırıldığını açıklamaktadır. Foucault, söylemin gücüne ve potansiyel tehlikelerine dikkat çekmektedir. Söylem, bilgi ve iktidar arasındaki ilişkiyi belirlemektedir ve bu nedenle büyük bir güce sahiptir. Bu güç, toplumun çeşitli kesimlerini etkileyebilmekte ve şekillendirebilmektedir. Söylem, insanların düşüncelerini, inançlarını ve davranışlarını yönlendiren bir araçtır. Her toplum, söylemin bu gücünü ve tehlikelerini kontrol etmek için çeşitli mekanizmalar geliştirmektedir. Bu mekanizmalar, söylemin sınırsız ve belirsiz bir şekilde yayılmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Söylemin “bellisiz olagelişi” yani kontrolsüz ve öngörülemez bir şekilde gelişmesi, toplumsal düzeni bozabilmektedir. Bu nedenle, toplumlar söylemi denetlemek için belirli yollar oluşturmaktadır. Söylem, toplum tarafından sürekli olarak ayıklanmakta ve örgütlenmektedir. Ayıklama, söylemin içeriğinin belirli kriterlere göre seçilmesi ve istenmeyen veya tehlikeli görülen kısımlarının elenmesi sürecidir. Örgütlenme ise söylemin belirli bir düzene sokulması ve bu düzen içinde yeniden yapılandırılmasıdır. Bu süreçler, söylemin toplumsal normlara ve değerlere uygun hale getirilmesini sağlamaktadır. Söylem, toplum içinde belirli gruplar ve kurumlar arasında yeniden paylaştırılmaktadır. Bu paylaşırma, söylemin belirli kişi veya gruplar tarafından sahiplenilmesini ve kullanılmasını sağlamaktadır. Bu süreç, söylemin kimler tarafından üretileceğini ve kimler tarafından kullanılacağını belirlemektedir. Söylemin bu şekilde paylaşırılması, toplumsal güç ilişkilerini ve iktidar yapılarını yansıtmaktadır (Foucault, 1987 s. 23).

Foucault, söylemin iktidar ilişkileriyle iç içe geçtiğini vurgulamaktadır. Söylemler, belirli iktidar yapılarını desteklemekte ve yeniden üretmektedir. İktidar, söylemler aracılığıyla bilgi üretimini kontrol

etmekte ve yönlendirmektedir. Foucault, söylemlerin belirli kurallara ve sınırlara sahip olduğunu belirtmektedir. Bu kurallar, hangi ifadelerin kabul edilebilir olduğunu ve hangi bilgi biçimlerinin meşru sayıldığını belirlemektedir (Foucault, 2014a).

Foucault, öznenin nasıl kurulduğunu ve deneyimlerinin nasıl şekillendirildiğini belirli pratikler üzerinden açıklamaktadır. Bu pratikler hem söylemsel (dil, ideoloji, bilgi) hem de söylemsel olmayan (kurumlar, fiziksel mekanlar, uygulamalar) unsurları içermektedir. Bu pratiklerin merkezinde bir iktidar alanı bulunmaktadır (Foucault, 2014b: 16).

Güç ve kurumlar arasındaki ilişkiyi ele alan Foucault, söylemin birey üzerindeki baskısından ve bireyin bu söyleme karşı duyduğu çekingenlikten bahsetmektedir. Foucault, söylemin birey üzerindeki baskısını ve bireyin bu söyleme karşı duruşunu incelemektedir. Söylemler, bireyin düşünce ve davranışlarını şekillendiren güç yapılarıdır. Birey, bu yapılar içinde kendini ifade etmekte zorlanabilmekte ve bu söylemlerle çatışmaktan çekinebilmektedir. Kurumlar ise bu söylemleri düzenleyen ve kontrol eden yapılar olarak, söylemin gücünün ve etkisinin kaynağıdır. Foucault, bireyin söylemle olan ilişkisini ve bu ilişkinin güç dinamiklerini açığa çıkararak, bireyin ve kurumların söylem üzerindeki etkilerini ve rollerini sorgulamaktadır (Foucault, 1987: 22).

3. Bölüm

Kadın Duygusallığının Söylemsel İnşası

Willig'e göre Foucaultcu söylem analizinin (Foucauldian Discourse Analysis) altı temel aşaması vardır (Willig, 2008; aktaran Sallan Gül ve Kahya Nizam, 2021: 181-198). Bu bölümde, Foucaultcu söylem analizinin 6 aşaması kullanılarak Erken Cumhuriyet dönemi kadın duygusallığının nasıl inşa edildiği incelenecektir. Bu analiz, dönemin metinlerinden örnekler üzerinden yürütülecektir.

1. Söylemsel Yapılar/İnşalar

İlk aşama olan söylemsel yapılar, belirli bir konunun metinlerde nasıl yapılandırıldığını analiz etmeyi içermektedir.

- Söylemsel Nesne: Erken Cumhuriyet Dönemi Kadınlarının Duygusallığı
- Metin Tarama: İncelenen kaynaklarda kadın duygusallığının nasıl ele alındığı tartışılmaktadır.
- Açık ve Örtük İfadeler: Kadın duygusallığına dair açık ve örtük ifadeler analiz edilmeye çalışılmaktadır.

Erken Cumhuriyet döneminde kadınların daha çok geleneksel kadınlık vasıflarıyla ilişkili işlerle (örneğin ev işleri, çocuk bakımı) meşgul olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu, kadınların toplum içindeki yerinin ve rollerinin belirli sınırlar içinde tanımlandığını göstermektedir. Ayrıca kadınlardan modern dünya standartlarına uygun şekilde giyinmelerinin, bakımlı olmalarının ve modern eğitim tekniklerini öğrenip çocuk büyütmelemlerinin beklendiği görülmektedir (Mezkit Saban, 2021: 3). Kadınlara yönelik beklentiler, bir yandan kadınların modernleşme sürecinde aktif olarak yer almalarını teşvik ederken, diğer yandan da kadınlık rollerini geleneksel sınırlar içinde tanımlayarak belirli beklentileri dayatmaktadır.

2. Söylemler

Aynı konu yani kadın duygusallığı farklı söylemlerle ele alınabilmektedir.

Biyolojik Söylem

Bu aşamada kadın duygusallığı biyolojik bir özellik olarak incelenmektedir.

“Kadınlar doğaları gereği daha duygusaldır ve bu nedenle çocuk yetiştirmede daha başarılıdır” gibi ifadelerle sıklıkla karşılaşılabilmektedir. Örneğin İstanbul Seririyatı Dergisi başyazarı ve Yeşilay’ın kurucusu Doktor Mazhar Osman, yazısında, kadınların daha çok duyguları ile hareket ettiğini; istekleri ve kızgınlıkları karşısında zayıf olduklarını belirtmektedir. Bu çerçevede ona göre; kadınların düşünme yetenekleri de oldukça güçsüzdür:

“Kadın tahakküm için, ezmek için yaratılmamıştır, mahkûmiyetten, himayetten ve esaretten zevk alır. Esaretten kurtulmaya çalışırken diğeri bir ağına içine düşer. Kadın her gün aldanır, kaplanın gözyaşına, kurdun yalvarışına inanır. Aşkı için her şeyi feda eder, kocası müslümansa kadın da müslümandır, sevdiği zalimse o da zalimdir.” (Cumhuriyet, 30 Nisan 1930; aktaran Yılmaz, 2011:151).

Erken Cumhuriyet döneminde Türkiye’de devletin nüfus politikaları ve aile yapısını teşvik etmek amacıyla gerçekleştirdiği girişimler olmuştur. Bu girişimlerden “Çok Evlatlılar Müsabakası” ve diğeri teşvikler, o dönemin demografik ve sosyo-ekonomik hedefleri doğrultusunda kadınların doğurganlık rollerini ön plana çıkarmayı amaçlamıştır. Çok çocuklu ailelere verilen vergi muafiyetleri ve çocuklarının eğitiminin ücretsiz olacağı taahhütleri, aileleri daha fazla çocuk sahibi olmaya teşvik eden önemli ekonomik teşviklerdir. Bu politikalar, doğurganlık oranlarını artırmak için ailelerin ekonomik yükünü hafifletmeyi hedeflemiştir. “Çok Evlatlılar Müsabakası” gibi yarışmalar, kadınların annelik rollerini yücelterek toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirmiştir. Kadınların çok çocuk doğurmaları ve çocuklarını sağlıklı bir şekilde büyütmeleri, ideal bir anne olarak toplumsal değer kazanmanın bir yolu olarak sunulmuştur. Yarışmalara katılan annelerden çocuklarının fiziksel özelliklerini ve sağlık durumlarını detaylı bir şekilde bildirmeleri istenmiştir. Bu uygulama, devletin nüfusun sağlıklı ve güçlü bireylerden oluşmasını istediğini ve bu hedef doğrultusunda sağlık standartlarını teşvik ettiğini göstermektedir. Yarışmayı kazanan ailelere verilen madalya ve altın gibi ödüller, ailelerin bu tür teşviklere katılımını artırmak ve başarılarını toplumsal olarak tanımak amacıyla kullanılmıştır. Bu ödüller, ekonomik ve sosyal prestij sağlamak için önemli bir araç olmuştur. Başarılı annelerin ulusal gazetelerde ilan edilmesi, toplumsal bir onay ve tanınma sağlamıştır. Bu tür ilanlar, diğeri kadınları da benzer şekilde davranmaya teşvik etmek için bir propaganda aracı olarak kullanılmıştır (Mezkit Saban, 2021: 5). Böylelikle kadınlar, toplum tarafından belirlenen duygusal rol modellerine uygun davranmaya teşvik edilmiştir. Anneliğin ve çok çocuk sahibi olmanın duygusal tatmin sağlayacağı ve ideal bir kadın rolü oluşturacağı düşüncesi, kadınların kendi duygusal deneyimlerini ve ihtiyaçlarını sorgulamadan bu rolleri benimsemelerine yol açmıştır demek mümkündür. Devlet politikaları ve yarışmalar, kadınların duygusal dünyalarını kontrol etmeye ve yönlendirmeye çalışmıştır. Bu tür girişimler, kadınların bireysel duygusal ihtiyaçlarının ve özgürlüklerinin göz ardı edilmesine ve toplumsal normlara uymaları için duygusal olarak manipüle edilmelerine neden olmuştur.

Toplumsal Söylem

Kadın duygusallığının toplumsal roller ve beklentiler üzerinden değerlendirildiği görülmektedir.

“Aile Kadını, Süs Kadını” başlıklı yazıdan:

"Bugün ictimâî hayatımızda iki nev kadın göze çarpıyor. Birisi zevcine merbut, diğeri de moda ve dans gibi havayî şeylerle meşgul olanlardır. Aile kadını mensub olduğu cemiyetin; süs kadını da maddiyatın kadınıdır. ...Evvelâ süs kadını ele alalım. ...Bunlar izdivacı sevmezler, çocuk yetiştirmekten hoşlanmazlar. Anne olmak bunlar için en büyük azabdır....Bunlarda cilt pek hassas ve faildir. ...Bir parça zayıfladıklarını gördükleri zaman müdhiş surette bedbin olurlar. ...Bunları evin içi sıkır, daima kendilerini dışarıda görmek ve her erkeğin nazarları kendilerinde olmasını arzu ederler. Bunu bulamadıkları zaman müdhiş asabi bir buhran geçirirler. Hasûddurlar, hırçındırlar. Bu nev kadınlar histeriye mübtelâ olmuş tiplerdir. İntihar eden, erkeklere hıyanet eden, fuhşa düşen kadınlar hep bu nev kadınlardır. ...Aile kadını yaşadığı cemiyetin kadınıdır. Bir fonksiyonu vardır. O da memleketin çocuk yetiştirmek ve ailenin temiz havasından saadet teneffüs etmektir." (Yurdsever Ateş, 2009: 310-311).

Politik Söylem

Kadın duygusallığının siyasi ve ideolojik bağlamda nasıl inşa edildiği ele alınmaktadır.

Örneğin, kadınların duygusallığının milli duygularla bağdaştırılarak vatansever bir kadın imajı oluşturulması oldukça dikkat çekicidir. Milliyetçi hareketlerin kadınları ulusal rollerde görmeye teşvik ettiğini söylemek mümkündür. Kadınlar, ulusal kimliğin inşasında aktif rol oynaması gereken anneler, eğitimciler, işçiler ve hatta savaşçılar olarak toplum hayatına katılmaya çağrılmaktadır. Bu kadınların milli mücadelelerde ve ulusal kurtuluş süreçlerinde önemli roller üstlenmeleri gerektiği fikrini yansıtmaktadır. Diğer taraftan milliyetçi söylemin kadınların davranışlarını ve rollerini belirli kabul edilebilir çerçeveler içinde sınırladığı düşünülmektedir. Kadınların nasıl davranmaları gerektiği, hangi rolleri üstlenebilecekleri ve hangi terimlerle ifade edilebilecekleri milliyetçi hareketler tarafından belirlenmektedir (Kandiyoti, 2013: 169).

3. Eylem Yönelimi

Üçüncü aşamada, belirli söylemlerin hangi hedeflere ve çıkarlara hizmet ettiğini anlamak önemlidir.

Biyolojik Söylem

Kadın duygusallığının doğallaştırılması ve kadınların belirli toplumsal rollerinin pekiştirilmesi.

"Kadın Niçin Bedbaht Oluyor?" başlıklı yazıdan:

"Şefkat ve saadete en çok müstahak olan kadınların bedbaht olmaları fikrimce; münhasıran kendilerine aid bir hata neticesidir: Biz kadınlar hayatta bütün vekâyi ve hâdisâta; zekâ ve akıl ve mantıkla değil; hissimizle hükmederiz! Lüzûmundan fazla hassas olmamızdır ki bizi bedbaht ediyor. ...Yine bu meş'ûm zaafın tesiriyledir ki; cidden acınacak bir şekilde zâhir-perest olan kadın, eğer hayat-ı nisvânı asırlardan beri siyah ve korkunç felaket uçurumlarına sürükleyen bu pek mühlik maraz-ı ruhîden kurtulamazsa, ebediyen bedbaht olmağa mahkûmdur! ...Çünkü erkekler, sahne-i hayatta kadına zekâsıyla değil, hissiyle yürür, zayıf asabiyle ma'lûl şuh ve zarif birer âlet-i zevk olmaktan başka bir mevki vermemişlerdir!" (Yurdsever Ateş, 2009: 505-507).

Bu metinde kadın duygusallığının doğuştan gelen, biyolojik bir özellik olarak sunulduğu görülmektedir. Kadınların "lüzûmundan fazla hassas" oldukları ve "hayatta bütün vekâyi ve hâdisâta; zeka, akıl ve mantıkla değil; hisle hükmettikleri" vurgulanmaktadır. Bu doğallaştırma, kadınların duygusal olmalarının kaçınılmaz ve değiştirilemez bir gerçeklik olduğu fikrini güçlendirmektedir.

Metinde, kadınların aşırı hassasiyetlerinin onları "bedbaht" ettiğine ve "zâhir-perest" (dış görünüşe önem veren) olduklarına dikkat çekilmektedir. Metin, kadınların toplumdaki konumlarına dair bir eleştiriyi barındırmaktadır. Metinde, kadınlar "zâhir-perest" yani görünüşe aldanan hatta yüzeysel

şeylere önem veren kimseler olarak tanımlanmakta ve bu zaafın onları felaketlere sürüklediği vurgulanmaktadır. Kadınların bu yüzeysel ve duygusal tutumlarından kurtulmadıkça, ebediyen mutsuz olacakları öne sürülmektedir. Metinde, erkeklerin kadınları zekalarıyla değil, duygusallıklarıyla değerlendirdiği ve kadınları sadece “şuh ve zarif birer âlet-i zevk” olarak gördükleri belirtilmektedir. Bu söylem, kadınları belirli bir ideolojik ve siyasi bağlama yerleştirmektedir. Kadınların duygusal ve hassas olmaları, onların “zayıflığı” olarak görülmekte ve bu zayıflık üzerinden kadınların kamusal alandan dışlanmaları gerekçelendirilmektedir. Bu, toplumdaki cinsiyet rollerinin ve kadınlara yüklenen değerin eleştirisi olarak okunabilmektedir.

Diğer yandan, kadınların bu durumu değiştirebilmeleri için yüzeysellikten ve aşırı duygusallıktan kurtulmaları gerektiği öne sürülmektedir. Bu yaklaşım, kadınların kabul görmek ve eşit bir konuma ulaşmak için kendi duygusal doğalarından vazgeçmeleri gerektiğini ima etmektedir. Bu, kadınların toplumsal normlar tarafından belirlenen rollere uyum sağlamaları gerektiğini düşündüren bir bakış açıdır. Kadınların doğası gereği duygusal oldukları ve bunun bir zaaf olarak görüldüğu bu metinde, duygusallığın tamamen olumsuz bir şey olarak sunulması dikkat çekicidir.

Kadınların toplumsal konumlarını iyileştirmek için sadece kendi tutumlarını değiştirmeleri gerektiği fikri, toplumsal yapının ve erkeklerin davranışlarının değişmesini gerektiren daha geniş bir dönüşümü göz ardı edebilmektedir.

Bu metin, kadın duygusallığının biyolojik bir özellik olarak doğallaştırılması ve bu özellik üzerinden kadınların belirli toplumsal rollere yönlendirilmesi söylemini pekiştirmektedir. Kadınların duygusal yapılarının onları kamusal alandan dışlamak için kullanılması, mevcut toplumsal düzeni korumaya yönelik bir eylem yönelimidir.

Toplumsal Söylem

Kadın duygusallığını toplumsal normlarla ilişkilendirerek, kadınların ev ve aile içindeki rollerini vurgulamak.

Dergilerde ev hanımlarının duygusal olarak ailelerini nasıl desteklediklerine dair yazılara yer verilmektedir. Erken Cumhuriyet dönemindeki dergi kapakları ve ev ürünleri reklamlarından kadınların nasıl bir rol içine yerleştirdiğini ve toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl tanımlandığını görmek mümkündür. Bazı dergi kapakları ve reklamlar, kadınları evin içindeki görevlerle ilişkilendirmektedir. Kadınlar genellikle mutfakta, çocuklarıyla ilgilenirken, ev işleriyle meşgulken veya eşlerini karşılarken gösterilmiştir. Bu, kadınların ev işleri ve aileye duygusal destek sağlama rolü içinde nasıl sınırlı bir şekilde tanımlandığını göstermektedir. Reklamlar ve dergi kapakları, kadınların çalışkanlıkları ve fedakârlıkları üzerinden değerlendirilmiştir. “Kadın ne kadar çok çalışırsa o kadar sevimli veya erkeklerin dünyasında ne kadar etkin olduğunu gösterirse o kadar başarılıdır” gibi mesajlar verilmiştir. Bu, kadınların değerinin ve başarısının genellikle ev içindeki rollerine bağlı olarak ölçüldüğünü göstermektedir. Kapaklarda ve reklamlarda yer alan “Kadınlar mutfağı terk etmez!”, “Ona erkeklerin dünyası olduğunu gösterin” gibi sloganlar, kadınların yerinin ev içinde olduğunu ve rolünün hizmet etmek olduğunu vurgulamaktadır. Bu tür görsel ve yazılı içerikler, toplumun kadınlardan beklediği rolleri ve davranışları belirlemekte ve bu normları pekiştirmektedir (Türkoğlu, 2022: 88).

Burada kadınların duygusal rollerinin toplumsal normlarla ilişkilendirildiği, kadın duygusallığının ve kadınların ev ve aile içindeki rollerine sıkıştırılması söyleminin pekiştirildiği görülmektedir. Kadınlar,

ev işleri ve aile bakımından sorumlu duygusal destek sağlayıcılar olarak temsil edilmektedir. Bu, kadınların toplumsal cinsiyet rollerinin ev içi sorumluluklarla sınırlı olduğunu ve bu rollerin doğal ve beklenen davranışlar olarak sunulduğunu göstermektedir.

Reklamlar ve dergi kapakları, kadınların mutfakta, çocuklarıyla ilgilenirken veya ev işleri yaparken gösterdiği durumları yansıtmaktadır. Bu görseller, kadınların çalışkanlıklarını ve fedakarlıklarını öne çıkararak onların ev içindeki rollerini pekiştirmektedir. "Kadın ne kadar çok çalışırsa o kadar sevimli" gibi mesajlar, kadınların değerinin ve başarısının ev içindeki rollere bağlı olarak ölçüldüğüne dikkat çekmektedir. Bu toplumsal söylem, kadınların ev içi rollerine yönelik bir norm oluşturmakta ve onları bu rollere yönlendirmektedir. Reklamlar ve dergi kapaklarındaki mesajlar, kadınların kamusal alanda etkin olmalarını sınırlandırırken, evde çalışkan, fedakar, yardımsever olmalarını teşvik etmektedir. "Kadınlar mutfakı terk etmez!" gibi sloganlar, kadınların yerinin ev içinde olduğunu ve onların rolünün hizmet etmek olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca bu söylem, kadınları belirli bir ideolojik ve siyasi bağlama yerleştirmektedir. Kadınların ev içindeki rollerini pekiştiren bu söylem, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdürmek ve kadınların kamusal alanda daha az aktif olmasını sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Bu tür görsel ve yazılı içerikler, kadınların toplumsal rollerini belirlemede ve bu normları pekiştirerek mevcut düzenin korunmasına katkı sağlamaktadır.

Politik Söylem

Kadın duygusallığını kullanarak kadınları belli siyasi ve sosyal hareketlere yönlendirmek ya da bu hareketlerden dışlamak.

Örnek vermek gerekirse, Yunus Nadi, kadınların mebus olmak yerine *Himaye-i Etfal*'de çalışmalarını gerektiğine vurgu yapmaktadır (Zihnioglu, 2003:159).

Yunus Nadi kadınların milletvekili olmak yerine *Himaye-i Etfal*'de (Çocuk Esirgeme Kurumu) çalışmalarını gerektiğini söylemekte, bununla kadınların siyasi alandaki rollerinin sınırlandırılmasını amaçlamaktadır. Bu söylem, kadınların kamusal ve siyasi alanlarda daha az etkin olmalarını teşvik ederken, onların duygusal özelliklerini öne çıkararak sosyal hizmetlerde rol almalarını sağlamaktadır. Bu söylem, kadınların duygusallığını vurgulayarak onların çocuk bakımı ve sosyal hizmetler gibi duygusal zekanın, şefkat, merhamet gibi duyguların ön planda olduğu alanlarda çalışmalarını gerektiğini öne sürmektedir. Böylece, kadınların doğal olarak daha duygusal oldukları ve bu nedenle belirli sosyal rollerin onlara daha uygun olduğu fikri pekiştirilmektedir.

Bu politik söylem, kadınları belirli sosyal rollerle sınırlayarak onların siyasi temsil gücünü zayıflatmaktadır. Kadınların milletvekili olma isteğini engelleyerek, onların siyasi alanda daha az etkili olmalarına katkı sağlamaktadır. Bu söylem, kadınların siyasi haklarını ve temsil güçlerini kısıtlayan bir eylem yönelimi içermektedir ve dönemin siyasi ve ideolojik bağlamında kadınların rollerini belirli bir çerçevede sınırlamak için kullanılmaktadır. Kadınların siyasi temsil gücünü azaltarak, erkek egemen siyasi yapıyı korumak ve toplumsal düzeni devam ettirmektedir.

4. Konumlandırmalar

Dördüncü aşama olan "Konumlandırmalar", Foucaultcu söylem analizinde, söylemsel inşaların hangi özne konumlarını sunduğunu incelemeyi içermektedir. Bu aşamada, belirli söylemlerin bireyleri veya grupları nasıl konumlandığını ve bu konumlandırmaların hangi anlamları ve rolleri yansıttığını anlamak amaçlanmaktadır.

Biyolojik Söylem

Kadınları doğal olarak duygusal, hassas ve bakım veren özneler olarak konumlandırmak.

Kadınların annelik ve ev içi rollerinin doğallığını savunan yazılara yer verilmiştir. Bunun yanı sıra kız okullarında verilen ev ekonomisi ve aile derslerinde, kız çocuklarının gelecekte iyi birer anne ve eş olmaları için duygusal eğitimlerine de önem verilmiştir. Bu derslerde duygusallık, kadınların doğal bir özelliği olarak kabul edilmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde açılan Kız Enstitüleri, kız çocuklarının eğitimine büyük önem vermiştir. Bu enstitülerde kız öğrencilere akademik eğitimin yanı sıra onların duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyecek dersler de verilmiştir. Ev ekonomisi dersleri, aile ilişkileri ve çocuk bakımı gibi konular, kız çocuklarının gelecekteki aile hayatlarına hazırlanmalarını amaçlamıştır. Ayrıca bu derslerde, kız öğrencilere ev işleri, yemek yapma, giysi dikme gibi pratik beceriler öğretilerek onların ev içindeki rollerine hazırlanmaları amaçlanmıştır.

Bu söylemde, kadınların duygusal, hassas ve bakım veren özneler olarak konumlandırıldığı görölmektedir. Kadınların duygusallığı, doğal bir özellik olarak kabul edilmekte ve onların toplumsal rollerinin temeli olarak kullanılmaktadır.

Daha önce bahsedildiği üzere Erken Cumhuriyet dönemi, Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte, Batı'ya yönelim ve modernleşme hedeflerinin ön planda olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, toplumsal cinsiyet rolleri de bu modernleşme çabalarının bir parçası olarak yeniden tanımlanmıştır. Kadınların eğitim alması, toplumsal hayata katılması ve Batılı yaşam tarzlarını benimsemesi, modern Türkiye'nin inşasında önemli bir yere sahiptir. Bu dönemde idealize edilen kadın modelinin Batılı kadınlarla özdeşleştirildiği görölmektedir. Eğitimle birlikte, kadınların dış görünüşlerinin de Batılı normlara uygun hale getirilmesi istenmiştir. Erken Cumhuriyet dönemi reklamları, modern toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturulmasında ve sunumunda etkin bir rol oynamıştır. Reklamlar aracılığıyla geleneksel Osmanlı kadını imajı, modern Türk kadını imajıyla değiştirilmek istenmiştir. Bu reklamlar, kadınların Batılı normlara uygun olarak giyinmesini, bakımına özen göstermesini ve modern çocuk yetiştirme yöntemlerini benimsemesini teşvik etmiştir (Mezkit Saban, 2021: 4). Gülbüz Çocuk Müsabakası, Çok Evlatlılar Müsabakası, Evin Kraliçesi Müsabakası ve Güzellik yarışmaları gibi etkinlikler, ideal kadın ve anne modelini teşvik etmek amacıyla düzenlenmiştir. Bu yarışmalar, kadınların toplumsal zeminde yeni rollerini benimsemelerini sağlamak ve bu rolleri pekiştirmek için kullanılmıştır. Reklamlarda ve yarışmalarda dişil öğelerin ön planda tutulması, kadınların hem eş olarak hem de anne olarak idealleştirilmesi sürecini desteklemiştir. Bu süreçte, kadınların dış görünüşlerine, bakımlarına ve annelik rollerine büyük önem verilmiştir (Mezkit Saban, 2021: 4). Reklamlar, yarışmalar ve eğitim programları, kadınların doğal olarak duygusal ve bakım veren özneler olduğu fikrini pekiştirmiş ve bu rolleri desteklemiştir.

Bu biyolojik söylem, kadınları doğal olarak duygusal ve hassas özneler olarak konumlandırmaktadır. Kadınların annelik ve ev içi rollerinin doğallığını savunan yazılar ve eğitim programları, kadınların bu rollerin dışında düşünülmesini engellemektedir.

Toplumsal Söylem

Toplumsal söylem, belirli toplumsal normlar ve değerler çerçevesinde bireylerin rollerini ve konumlarını belirlemektedir. Burada kadınların annelik, eşlik ve ev hanımlığı gibi toplumsal roller içinde tanımlandığı görölmektedir. Bu tür söylemler, kadınların toplumsal normlara ve beklentilere uyum

sağlamasını ve bu rollerin pekiştirilmesini amaçlamaktadır.

Kadınların evde kalıp ailelerine destek olmalarının gerekliliği üzerine yapılan tartışmalara rastlanmaktadır.

"Ev İdaresinin Ehemmiyeti" adlı yazıdan:

"Bir evi idare eden kadının vazifesinden daha vâsi tahsil ve malûmâta ihtiyaç gösteren vazife pek azdır. Çünkü aile işleri bütün ulûm ve fûnûn esasâtıyla alâkadar bulunur. ...Bunun için pek mühim olan ev idaresi cahil ve tecrübesiz bir kadına tevdi edilemez." (Yurdsever Ateş, 2009: 200).

Bu yazı, kadınların ev idaresindeki rolünü vurgulamakta ve bu rolün ne kadar önemli ve bilgi gerektiren bir görev olduğunu belirtmektedir. Kadınların evdeki sorumlulukları yüceltilmekte ve bu görevlerin cahil ve tecrübesiz kadınlara bırakılmaması gerektiği ifade edilmektedir. Bu söylem, kadınları ev işlerine dair bilgi ve deneyim sahibi, eğitilmiş bireyler olarak konumlandırmaktadır.

"İyi Ev Kadınının Evsâfı" adlı yazıdan:

"...Bunun için her kızın pek küçük yaştan iyi bir ev kadınının evsâfını (niteliklerini) öğrenmeye çalışması, kendisi için erken sayılmaz. Çünkü vaziyeti ne olursa olsun daima bakacağı veya süsleyeceği bir yuvaya olabilir." (Emine Kâmil) (Yurdsever Ateş, 2009: 201).

Bu yazıda ise her kızın küçük yaştan itibaren iyi bir ev kadınının niteliklerini öğrenmeye başlaması gerektiği vurgulanmaktadır. Kadınların her durumda bir yuvaya sahip olacakları varsayımıyla, bu yuvanın bakımı ve süslenmesi sorumluluğunun kadınlara ait olduğu belirtilmektedir. Bu söylem, kadınların gelecekteki rollerine hazırlanmaları gerektiğini ve bu rollerin doğal ve kaçınılmaz olduğunu vurgulamaktadır.

"Her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır" söylemi, toplumda kadınların erkeklerin başarılarına katkıda bulduklarına dair yaygın bir inanışı yansıtmaktadır. Bu anlayış, kadınların toplumsal ve aile içindeki rollerini önemli kılarak, onların gizli veya dolaylı etkilerini vurgulamaktadır (Emiroğlu, 2022: 1187). Burada kadınların arka planda kalarak destekleyici roller üstlendikleri belirtilmektedir. Bu yaygın söylem, kadınların toplumsal başarılarının genellikle erkeklerin başarıları üzerinden tanımlandığını göstermektedir.

Bu metinler ve söylemler, kadınları toplumsal normlarla ilişkilendirerek belirli roller içinde tanımlamaktadır. Kadınların evde kalıp ailelerine destek olmaları gerektiği vurgulanarak, onların ev içindeki rollerinin önemine dikkat çekilmektedir. Kadınlar, ev idaresinde bilgi ve deneyim sahibi, fedakar ve destekleyici bireyler olarak konumlandırılmaktadır. Bu roller, kadınların toplumsal değerini ve başarısını genellikle ev içindeki performansları üzerinden değerlendirmektedir. Ayrıca, kadınların erkeklerin başarılarına gizli veya dolaylı katkıları sıklıkla vurgulanarak, onların toplumsal değerinin erkeklerle olan ilişkileri üzerinden tanımlandığını göstermektedir.

Politik Söylem

Kadınları milliyetçi, vatansever ama duygusal ve kırılgan özneler olarak konumlandırmak.

Politik söylemde, kadınlar genellikle milliyetçi ve vatansever rollerle ilişkilendirilirken, aynı zamanda duygusal ve naif özneler olarak tanımlanmaktadır. Bu konumlandırma, kadınların belirli siyasi eylemlerde daha az aktif olması gerektiği savını desteklemektedir.

Kadınların duygusal yapıları nedeniyle belirli siyasi eylemlerde daha az aktif olması gerektiğinin savunulduğu metinlerle karşılaşılmaktadır. Örneğin Cumhuriyet Gazetesi'nin, TKB'nin (Türk Kadınları Birliği'nin) siyasal haklar mücadelesini “reklam, propaganda oyunları” olarak adlandırdığı görölmektedir. Bu ifade, kadınların siyasal haklar için yaptıkları mücadeleyi ciddiye almayan veya bu mücadelenin gerçek siyasal içeriğini göz ardı eden bir tutumu işaret etmektedir. Kadınların hak arayışlarının basite indirgenmesi veya önemsizleştirilmesi gibi bir algıyı yansıtmaktadır. Siyasal haklar mücadelesi sırasında kadınlar için kullanılan “havva kızları”, “cins-i latif sınıfı” gibi nesneleştirici ve cinsiyetçi ifadeler dikkat çekicidir. “Cins-i latif” o dönemde sıklıkla kullanılan dildeki cinsiyetçi kalıplardan biridir (Zihnioğlu, 2003: 159). Bu tür ifadeler, kadınları sadece estetik ve cinsiyet rolleriyle tanımlayarak, siyasal haklar mücadelesinin önemini ve kadınların siyasal varlığını göz ardı etmeye çalışmaktadır. Bunun kadınların siyasal arenada varlık göstermelerini engellemek ve onların toplumsal rollerini sınırlamak için kullanılan bir strateji olduğunu söylemek mümkündür.

Cumhuriyet Gazetesi yazarı:

“Cem'iyet için fa'deli işler gören hanımlarımız da vardır; fakat onlar işleriyle o kadar meşguldürler ki İstanbul intihabatı vesilesiyle propaganda veya reklam yapmayı düşünmeye vakitleri olamaz. Hakiki bir iş sahibi insanlarda ne tasallüf [öviñgeçlik] ne de reklamcılık olamaz. Onlar için hayat ciddi, ötekiler için de eğlencedir. İş sahibi kadınlar, ister Anadolu'da, ister İstanbul'da, isterse de kutb-ı şimalde [kuzey kutbunda], daima ciddi telakki edilirler ve cemiyet onlara karşı hakikaten hürmet de eder, hak da verir. Ancak diğer hanımlara, salonda zarifane konuşmaktan, yahud gazetecilere resimlerini vermekten yahud da balodan sinemaya, sinemadan dansa koşan hanımlara karşı -açık ve samimi söyleyelim- biz erkekler hürmet de etsek yalandır: Bu hürmet, ancak onların zarafetlerine daha ince bir çeşni vermek ve sonra da ... bu zarafeti, vâlih [şaşırmış] ve hayran, seyr ü temaşa eylemek [seyretmek] içindir!” (“Kadınlar Birliği'nde Fırtına”, Milliyet; aktaran Zihniođlu, 2003: 163).

Bu yazı, çalışkan iş sahibi kadınları övüp, siyasal haklar için mücadele eden kadınları küçümseyerek, kadınların siyasal faaliyetlerinin “reklam ve propaganda” olarak nitelendirilmesi gerektiği görüşünü savunmaktadır. Çalışkan kadınlar toplumsal olarak kabul edilirken, siyasal haklar için mücadele eden kadınlar ciddiye alınmamaktadır.

Yunus Nadi'ye göre kadınların gazetede yer alan eleştirilere yanıt vermesi reklamdan ibaretti; alaycı bir üslupla “hanımlar hassas olur” diyerek eleştiriyor, o günlerin önemli olaylarından Şeyh Said İsyanı'nı ima ederek, “*Türkiye'nin hayatında çok mühim mes'eleler mevcut olduğu bir zamanda hanımlarımızın mebusluk propagandası veya reklamı ile meşgul olmalarını*” ciddiyetsiz bulunduğunu belirtiyordu (Zihnioğlu, 2003: 162-163). Yunus Nadi'nin ifadesi, kadınların duygusal ve kırılğan oldukları varsayımını pekiştirmektedir. Kadınların siyasal hak ve siyasal faaliyetlerde bulunma talepleri ciddiye alınmamakta, yersiz olarak nitelendirilmekte ve alaycı bir üslupla küçümsemektedir.

Zihnioğlu, kadınların haklarının konu olduğu bir yazıda kadınların cinselliğine atf yapmanın, erkeklerin kadınlık üzerine yazınında oldukça eski ve en sık rastlanan kalıplardan biri olduğunu dile getirmektedir. Erkeklerle göre kadınlar siyasal hak iddiasına kalkışmamalıdır (Zihnioğlu, 2003: 163). Kadınların siyasal arenada yer almalarını değersizleştirmek için cinsel stereotipleri kullanmak, kadınların siyasal rollerine olan kabul edilmezliği pekiştirmeye yönelik bir strateji olarak görölmektedir. Kadınların siyaset sahnesinde yer almalarını önlemek amacıyla onların cinsiyet rollerine vurgu yapılmakta ve bu rollerin dışına çıkmaları engellenmektedir.

5. Pratikler

Beşinci aşamada söylemsel inşaların ne çeşit eylem olanakları sunduğu değerlendirilmektedir.

Biyolojik Söylem

Kadınların iş ve eğitim hayatındaki rolleri sınırlandırılmakta, ev içi rolleri teşvik edilmektedir.

Atatürk, kadınların eğitim alması, çalışması ve toplumda aktif roller üstlenmesi gerektiğini vurgulayan birçok konuşma yapmıştır. Ancak bu söylemler çok kez kadınların duygusal ve nazik doğalarını korumaları gerektiği vurgusuyla da şekillenmiştir.

"Türk kadını dünyanın en aydın, en erdemli ve en ağır kadını olmalıdır. Ağır sıklette değil; ahlakta, erdemde ağır, ağırbaşlı bir kadın olmalıdır. Türk kadınının görevi, Türk'ü düşünüş biçimiyle, kol gücüyle, kararlılığıyla koruma ve savunmaya gücü yeter kuşaklar yetiştirmektir." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1997: 231).

Bu söylem, kadınların toplumsal ve ahlaki olarak belirli bir idealin temsilcisi olması gerektiğini vurgulamaktadır. Atatürk, kadınların toplum için önemli roller üstlenmeleri gerektiğini ifade ederken, bu rollerin ahlaki ve erdemli niteliklerle sınırlı olduğunu belirtmektedir. Burada kadınların sosyal yaşamda aktif olmaları gerektiği söylene de bunun belirli sınırlar içinde kalması gerektiği ima edilmektedir.

"Şunu söylemek istiyorum ki, kadınlarımızın genel görevlerde üzerlerine düşen paylardan başka kendileri için en önemli, en hayırlı, en erdemli bir görevleri de iyi anne olmaktır."

Anaların, bugünkü evlâtlarına vereceği eğitim eski dönemlerdeki gibi basit değildir. Bugünün anaları için, gerekli özellikler taşıyan evlât yetiştirmek, evlâtlarını bugünkü yaşam için faal bir unsur haline koymak, pek çok yüksek özelliği kişiliklerinde taşımalarına bağlıdır. Bu sebeple kadınlarımız, hattâ erkeklerden daha çok aydın, daha çok verimli, daha fazla bilgili olmak zorundadırlar. Eğer gerçekten milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıydılar." (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1997: 151-152).

Atatürk'ün bu ifadesi, kadınların toplumsal rollerinin ötesinde, özellikle annelik rolünün önemine dikkat çekmektedir. Kadınların iyi anne olmasının toplumun geleceğini şekillendiren önemli bir görev olduğu belirtilmektedir. Bu, kadınların eğitim ve iş hayatında aktif olmalarını teşvik eden söylemlerle çelişmeksizin, onların ev içi rollerine de büyük önem atfetmektedir. Kadınların eğitilmiş ve bilgili olmaları gerektiği vurgulanırken, aynı zamanda bu bilgiyi çocuklarına aktararak, toplumsal değerleri ve idealleri kuşaklar boyunca devam ettirecekleri düşünülmektedir.

Atatürk'ün söylemleri, kadınların eğitim almasını ve toplumsal hayatta aktif roller üstlenmesini teşvik etmektedir. Kadınların entelektüel ve ahlaki gelişimleri desteklenmekte ve toplumsal sorumluluklarının altı çizilmektedir. Ancak bununla birlikte, bu teşviklerin kadınların rollerini belirli sınırlar içinde tuttuğu görülmektedir. Kadınların duygusal ve nazik doğalarını korumaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bu, kadınların toplumsal rollerinin belirli bir sınır içinde kalması gerektiğini ve ev içindeki rollerinin öne çıkarılmasını ima etmektedir. Atatürk'ün söylemleri, kadınların toplumsal ve iş hayatında aktif olmalarını desteklese de bu rollerin ev içi ve annelik görevleriyle dengelenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Toplumsal Söylem

Toplumsal söylem çerçevesinde, kadınların ev içindeki rollerine ve toplumsal katkılarına ilişkin vurgular, belirli eylem olanaklarını ve sınırları belirlemektedir. Bu söylem, kadınların toplumsal ve aile

içindeki rollerini şekillendirirken, onların eğitim ve toplumsal katılımını da desteklemektedir.

Erken Cumhuriyet döneminde, evde kalıp çocuk yetiştirmenin toplumun temelini oluşturduğunu vurgulayan yazılarla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Diğer taraftan halkevleri ve çeşitli kadın dernekleri, kadınların eğitimini ve toplumsal hayata katılımını destekleyen çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışmalarda kadınların duygusal yönleri göz önünde bulundurulmuştur.

Türk Kadın Yolu dergisinde yer alan “Kadın-Zevce” başlıklı yazıdan:

“Evvla kadın kadınlığını öğrenmeli...O zevcinin bir hayat arkadaşı olduğunu ve her ikisi de birbirlerine muhabbet ve hürmet-i mütekâbile göstermeğe mecbur olduklarını bilir ve aynı zamanda pek çok hanım kızlarımız tarafından yanlış anlaşıldığı veçhile malûmâtına, zekâsına güvenerek zevcine tahakküme kalkışmaz. Kadın kadınlığını hüsn-i ifa etmesi için iyi bir valide, iyi ve zeki bir zevce olması için mutlaka muhtelif ulûm ve fûnûnu iktisâb etmesi lâzımdır. Madem ki kadın ailedeki tesiri dolayısıyla bir milletin terakkisi için mühim bir âmildir; o hâlde evvelâ kadının terakkisi lâzımdır.” (Hatice Refik) (Yurdsever Ateş, 2009: 143).

Bu yazı, kadınların aile içindeki rollerinin, toplumsal ilerlemenin temel taşlarından biri olduğunu vurgulamaktadır. Kadınların, ev içindeki ve eş ilişkilerindeki rollerinin yanı sıra, iyi bir anne ve zeki bir eş olmalarının gerekliliğini belirtmektedir. Burada kadınların, bilgi ve becerilerini artırarak bu rolleri en iyi şekilde yerine getirmeleri gerektiği ifade edilmektedir. Kadınların, aile içindeki etkileri dolayısıyla toplumsal ilerleme için kritik bir rol oynadıkları, dolayısıyla kadınların bireysel olarak ilerlemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yazıda, kadınların iyi bir anne ve eş olmak için çeşitli bilgiler edinmeleri gerektiği belirtilmektedir. Bu, kadınların sadece geleneksel rollerine uygun olarak yetiştirilmekle kalmayıp, aynı zamanda bilgi ve becerilerle donatılması gerektiğini ifade etmektedir. Kadınların, ev içindeki rollerinin yanı sıra toplumsal ilerleme için katkıda bulunmaları gerektiğine dikkat çekilmektedir. Halkevleri ve kadın dernekleri gibi kuruluşların, kadınların eğitimini ve toplumsal hayata katılımını destekleyen çalışmaları, bu anlayışla uyumludur.

Kadınların eğitim ve toplumsal katılımını teşvik eden bu söylemler, kadınların toplumsal ilerleme için katkıda bulunabileceklerini belirtmektedir. Kadınların bilgi ve becerilerle donatılması, onların aile içindeki rollerini daha etkili bir şekilde yerine getirmelerini sağlamaktadır. Ancak kadınların toplumsal rolleri genellikle aile içi ve annelik görevleriyle sınırlı tutulmaktadır. Eğitim ve toplumsal katılım desteklenirken, bu katkıların aile içindeki rollerle uyumlu olması gerektiği sıklıkla vurgulanmaktadır.

Politik Söylem

Politik söylem çerçevesinde kadınların politik alandaki rollerini ve yerlerini küçümseyen, sınırlayan tutum yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu söylemler, kadınların toplumsal ve siyasi alandaki varlıklarını sınırlayarak, genellikle cinsiyet rollerini ve önyargıları pekiştirmeye yönelik stratejiler kullanmaktadır.

Zihnioğlu, Cumhuriyet gazetesinin TKB'nin kadın hakları siyasalarına karşılık olarak, kadınların erkeklere hoş görünen, “güzellikleriyle cemiyetimize hoşluk katan varlıklardan” başka özellikleri olamayacağı kalıp düşünmesini yaygınlaştırdığını düşünmektedir (Zihnioğlu, 2003: 159).

Bu söylem, kadınların siyasi ve toplumsal katkılarının değersizleştirilmesine hizmet etmektedir. Kadınların toplumsal rollerinin genellikle güzellikle ve cinsiyetle sınırlı olarak görülmesi, onların diğer alanlardaki potansiyellerinin ve katkılarının göz ardı edilmesine neden olmaktadır. Kadınların, sadece güzellikleriyle değerli olduklarına dair bu anlayış, onların cinsiyetçi kalıplara sıkışmasına ve siyasi

alandaki itibarlarını sarsmak ve mücadelelerini ciddiye alınmaz hale getirmek için bir bahane olarak kullanılmıştır.

Cumhuriyet'te erkek yazarların kadın hakları savunucuları karşısında sık sık başvurduğu, kadınlar ve "asabiyet" paralelliklerini gösteren örnekler bulunmaktadır. Kadınların genellikle "asabi" hatta histerik olarak nitelendirilmeleri erkek yazınında oldukça sık rastlanan bir ifadedir. Burada Batı süfretlerinin ünlü "asabiyetine" de atıf yapılmaktadır (Zihnioglu, 2003: 160-161). Bu tür ifadeler, kadınların duygusal veya kontrolsüz olduğu imasını taşımaktadır ve kadınların ciddi konularda tartışma yeteneğine veya siyasi görüşlerine saygı duymak yerine onları küçümseme amacı gütmektedir. Bu tür ifadeler, kadınların toplumsal alandaki itibarlarını sarsmak ve mücadelelerini ciddiye alınmaz hale getirmek için bir bahane olarak kullanılmıştır.

Kadınlara yönelik bu tür ifadeler, kadınların siyasi ve toplumsal katılımını küçümsemek ve değersizleştirmek için kullanılan cinsiyetçi kalıplardır. Kadınların "asabiyet" veya "histeri" gibi özelliklerle tanımlanması, onların ciddi ve rasyonel tartışmalara katılmalarını engellemeye yönelik bir taktiktir. Bu tür nitelendirmelerin kadınların toplumsal ve siyasi sorunlarda aktif olmalarını engellediğini ve toplumsal normları güçlendirdiğini söylemek mümkündür.

Akbaba'da (7 Haziran 1923) "Kadınlar da İntihabata İştirak Etse idiler" başlıklı bir karikatür yayınlanmıştır. Bu karikatürde bir grup kadın resmedilmiş ve kadınlara şu cümle kurdurulmuştur: "Kadınlar da intihabata iştirak etse idiler, hiç şüphe yok ki bütün erkekler bizi intihap ederlerdi.". Bir diğer karikatürde ise *Avrupai giyimli bir kadın şöyle konuşturulmuştur: "Kocamın mebusluk beyannamesini yazdım, bitirdim. Altına onun ismi yerine kendi resmimi koysam, kazanacağından yüzde yüz eminim!"*. Karikatür, dönemin mizah anlayışını yansıtmaktadır. Mizah, genellikle toplumsal konuları ve tartışmaları eğlendirici bir dille ele alırken, karikatürler aracılığıyla güldürmeyi ve düşündürmeyi hedeflemektedir. Ancak bu tür mizah bazen toplumsal normları, stereotipleri ve cinsiyet rollerini pekiştirebilmektedir. Karikatürdeki lejantta yer alan cümle, kadınların seçme-seçilme hakkına sahip olmaları durumunda erkeklerin nasıl oy kullanacaklarına dair bir öngöründe bulunmaktadır. Bu, kadınların siyasi katılımını, erkeklerin bakış açısından değerlendirme ve espri malzemesi yapma biçimidir. Ayrıca karikatürde Avrupai giysiler içinde resmedilen kadınlar, o dönemde modernlik ve Batılılaşma sürecindeki kadın imajını temsil etmektedirler (Yılmaz, 2016: 272-274). Karikatürdeki yaklaşım, kadınların seçme-seçilme hakkı gibi önemli bir siyasi meseleyi basit ve yüzeysel bir biçimde ele alarak, kadınların siyasi katılımını cinsiyet üzerinden indirgeyici bir biçimde göstermektedir. Kadınların modernlik ve Batılılaşma süreçlerindeki imajları, bu tür mizahi temsilin bir parçası olarak ele alınmakta, ancak bu temsil, kadınların siyasi ve toplumsal katkılarının gerçek değerini göz ardı etmektedir.

6. Öznellik

Bu aşamada söylemlerin kadınların öznel deneyimlerini nasıl şekillendirdiğine bakılmaktadır.

Biyolojik Söylem

Bu söylem, kadınların doğuştan sahip olduklarını düşündükleri duygusal özelliklerin, onları belirli toplumsal rollere ve görevler yerine getirmeye yönlendirdiğini öne sürmektedir. Kadınlar, var olan duygusal özelliklerinin doğuştan geldiğini kabul edebilmekte ve bu nedenle kendi rollerini içselleştirebilmektedir.

Hatice Refik'in "Kadın-Valide" adlı yazısından:

“Kadına bu kadar mühim mevki verilmesinin sebebi, kendisinden validelik, zevcelik aile reisesi gibi ciddi mühim, tek milletlerin hayatiyle alâkadar olan vezâifin sahibesi olmasıdır. Şüphesiz bu üç vazifeden en mühim ve en asıl olanı validelik olduğunu tasdikte herkes müttefiktir. Validelik çocuk doğurmaktan ibaret değildir. Dünyaya geldiği zaman, hisden, muhakemeden, mantıktan, mahrum olan bu küçük yavruyu büyük irade ve seciye sahibi bir şahıs yapan validedir ve bu vazifeyi hüsn-i ifa edebilmek birçok malûmâta ve bir çok mesaiye bir çok fedakârlıklara muhtacdır. Çocuk anasının babasının malı değildir. Bütün bir milletin istikbalidir. Cahil bir kadın eline bırakılan çocuk ya kör, topal, terbiyesiz, ahlâksız; yani tek mil cemiyet-i beşeriye için muzır bir mahlûk olur; yahud küçük yaşında mezara gider. Evlâd yetiştirmek, daha doğrusu vatan için insan yetiştirmek gibi hizmet-i insaniyyede en büyük ve faal vazifeyi ifa eden kadın olduğunu bi’l-umum müterakki ve mütemeddin milletler müdrük olduklarından, kadının tahsil ve terbiyesine bugün her zamandan ziyade itina etmektedirler.” (Yurdsever Ateş, 2009: 143).

Kadınların toplumsal rollerini doğuştan gelen özelliklerle ilişkilendiren bu söylem, kadınların bu rollerin sorumluluğunu içselleştirmesine neden olmaktadır. Bu içselleştirme, kadınların toplumsal normlara uyum sağlama ve bu normları kendi öznel deneyimlerine entegre etme süreçlerini desteklemektedir. Kadınların rollerinin toplumsal olarak önemsendiği ve bu rollerin biyolojik olarak doğuştan gelen özelliklerle desteklendiği düşünce, kadınların rollerine olan bağlılıklarını ve öznel deneyimlerini güçlendirmektedir. Kadınların annelik rolü, sadece bireysel bir görev değil, tüm toplumun geleceğiyle ilişkilili olarak görülmektedir. Bu yaklaşım, kadınların öznel deneyimlerini ve toplumsal rollerini, biyolojik ve doğuştan gelen özelliklere dayandırarak, bu rolleri içselleştirmelerine neden olmakta ve bu rolleri yerine getirmelerine yönelik toplumsal baskıyı artırmaktadır.

Toplumsal Söylem

Kadınların toplumun beklentilerine uyum sağlayarak kendilerini annelik ve eşlik rolleri içinde tanımladığı görülebilmektedir. Türk Kadınlar Birliği’nin çalışmalarında kadınların toplumsal yaşama katılımı desteklenmiş, fakat bununla birlikte annelik ve eşlik rollerinin önemine dikkat çekilmiştir.

Nezihe Muhiddin’in “Çocuklarımızı Nasıl Büyütmeliyiz?” adlı yazısından:

“Aziz kardeşlerim! Bugün ve yarın memleketimizin bizlerden istediği mühim ve asıl vazife var; o da bu sevgili yurda ma’nen ve maddeten kıymetli evlâdlar yetiştirmektir. Sakın baş makaleyi okuduktan sonra beni annelikle alâkasını kesmiş müfrit bir kadın telakki etmeyiniz. Benim en esaslı kanaatim ve kadınlık hakkındaki temennim, onların bu memleketin ihtiyaçlarına cevap verecek iyi birer valide olmasındadır. Esasen aslı ve asıl vazifeler ifa edilemeden diğerleri bir nümâyış ve tezahürden ibaret kalır. Bu fikri her fırsatta tekrardan hâl kalmadım. Analık hissi bilâ-istisna her kadında meknuz bir sıfat-ı mümeyyizdir. Kadının gayr-i endiş olmasının âmil-i yegânesi de onda, cibilli ve fitri olan bu yüksek hisdir.” (Yurdsever Ateş, 2009: 73).

Bu söylem, kadınların toplumsal rollerini ve öznel deneyimlerini toplumsal beklentilere göre şekillendirmektedir. Kadınların annelik rolü, sadece bireysel bir görev değil, toplumsal bir ihtiyaç olarak vurgulanmaktadır. Kadınların bu rolleri içselleştirmesi ve bu rolleri başarıyla yerine getirmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Annelik rolü, kadınların toplumsal değerleri ve beklentilere uyum sağlamalarını pekiştiren bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Kadınların annelik ve eşlik rollerini toplumsal normlara göre içselleştirmesi, öznel deneyimlerini toplumsal beklentilerle uyumlu hale getirmektedir. Toplumsal söylemler, kadınların bu rolleri içselleştirilmesine ve bu rollerin toplumsal değerlerle örtüşmesine katkı sağlamaktadır.

Politik Söylem

Kadınların sıklıkla ulusal duygularla ilişkilendirildiği görülmektedir.

Nezihe Muhiddin'in "Kadınlar ve Tayyare İânesi" adlı yazısından:

"Türk kadının gayesi, Türk vatandaşı olmaktır. Tabiatıyla vatandaşlığın bir çok haklarına mukâbil, çok da vazifeleri vardır. Biz kadınları için bütün vatandaşlık hukukunu elde etmek ne kadar muazzaz bir emel ise, o vazifeleri liyakatla ifaya âmâde olduğumuzu isbat etmek, o nisbetde mühim bir borçtur. ...Türk kadını, Türk vatandaşlarından geri kalmadığını ve kalmayacağını isbat etmekle mükelleftir....Vatanı kuvvetlendirecek olan teşebbüsler, Türk kadınına da vatandaşlık derecesine işâle hâdim olursa, elde edilecek semere muzâ'af olur." (Yurdsever Ateş, 2009: 114-116).

Bu söylem kadınları ulusal duygular ve vatandaşlık sorumlulukları ile ilişkilendirmektedir. Kadınların ulusal kimlik ve vatandaşlık görevleri üzerinden değerlendirilmeleri, toplumsal rollerinin ulusal hedeflerle uyumlu hale getirilmesini ifade etmektedir. Kadınların ulusal projelerde ve vatandaşlık görevlerinde aktif rol oynamaları gerektiği vurgulanarak kadınların toplumsal ve politik deneyimleri şekillendirilmektedir. Kadınların bu görevleri, toplumsal değerlerin ve politik hedeflerin bir parçası olarak görülmektedir. Kadınların ulusal görevlerini yerine getirmeleri, toplumsal ve politik söylemler aracılığıyla öznel deneyimlerine yansıtılmaktadır. Bu söylem kadınların ulusal sorumlulukları ve duyguları ile toplumsal rollerinin nasıl şekillendirildiğini anlamaya katkı sağlamaktadır.

Sonuç

Çalışma, erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde kadının duygusal kimliğinin inşasının çok boyutlu bir analizini sunmayı amaçlamaktadır. Kadın duygusallığının söylemsel olarak nasıl inşa edildiğini ve iktidar sahiplerinin tarihsel süreçte toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesinde söylemi nasıl kullandığını incelemektedir. Dönemin söylemleri, modernleşme idealleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden şekillendiği bir bağlamda ortaya çıkmış ve kadınların toplum içindeki rollerini ve kimliklerini belirlemiştir. Erken Cumhuriyet döneminde, kadınların geleneksel rollerinin korunması ve pekiştirilmesi, modernleşme sürecinin bir parçası olarak ele alınmış ve bu süreçte kadın duygusallığı önemli bir rol oynamıştır. Kadınların duygusal ve hassas olmaları gerektiği mesajı, toplumsal normları pekiştirmiş ve kadınların zayıf veya savunmasız olduğu imajını güçlendirmiştir. Bu durum kadınların toplumsal ve politik alanda kimi zaman daha pasif bir konumda kalmasına neden olmuştur.

Michel Foucault'nun söylem teorisi ışığında iktidar sahiplerinin belirli bir söylemi kullanarak toplumu etkileme ve yönlendirme çabaları incelenmiştir. Bu bağlamda kadın duygusallığına yönelik söylemler, kadınların belirli toplumsal rollerini pekiştirmiş ve iktidarın toplumsal cinsiyet normlarını sürdürme araçlarından biri olmuştur. Kadınların duygusal kimliklerinin inşası, aynı zamanda toplumsal ve politik bağlamdaki güç ilişkilerini yansıtmaktadır.

Sonuç olarak, erken Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde kadın duygusallığının inşasının, toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesi ve modernleşme sürecindeki ideallerle yakından ilişkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu süreçte ortaya çıkan söylemler ve uygulamalar hem dönemin modernleşme ideallerini hem de toplumsal cinsiyet rollerini yeniden şekillendirmiştir. Kadın duygusallığına yönelik söylemler, toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimindeki karmaşık dinamiklerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Kadınların duygusal yönlerinin belirli söylemlerle şekillendirilmesi, onların siyasal ve toplumsal hayatta maruz kaldıkları sınırlamaların ve bu sınırlamaların nasıl meşrulaştırıldığının anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir.

Kaynakça

- Ahmed S. (2019). *Duyguların Kültürel Politikası (3. bs)*. İstanbul: Sel
- Akşin S. (Ed.). (1985). *Türkiye Tarihi 1 Osmanlı Devletine Kadar Türkler*. İstanbul: Cem Yayınevi
- Akyılmaz G. (2017). “Osmanlı Devleti’nde Kadınların Mülkiyet Hakları ve Karşılaştıkları Hukuki Sorunlar”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi (Özel Sayı)*, ss. 325-364
- Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri II. (1997). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Avcı Y. (2017). “Osmanlı Devleti’nde Tanzimat Döneminde “Otoriter Modernleşme” ve Kadının Özgürleşmesi Meselesi”. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (21)*, ss. 1-18
- Aydın M. A. (1985). *İslam - Osmanlı Aile Hukuku*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları
- Berktaş F. (2018). *Tarihin Cinsiyeti (6. bs)*. İstanbul: Metis
- Beyhan M. A. (2003). “İslahatlar ve Buhranlar Literatürü: III. Selim ve II. Mahmud Dönemi” *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 1(2)*, ss. 57-99
- Dağdelen A. (2021). “Platon’dan Hegel’e Akıl ve “Kadınlık”: “Kadınlık”tan Kurtuluş Olarak Feminist Teori”. *Uluslararası İşletme, Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi (IJBEMP), 5(2)*, ss. 829-841
- Doğramacı E. (1993). “Atatürk Düşüncesi ile Türk Kadının Çağdaşlaşması”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 9 (26)*, ss. 303-310
- Doğramacı E. (1992). “Atatürk ve Kadın Hakları”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 8 (24)*, ss. 443-450
- Durkheim E. (2004). *Sosyolojik Yöntemin Kuralları*. İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınları
- Emiroğlu, A. (2022). “1923 ve 1960 arası Türkiye’de Kadın Hakları ve Türk Kadınının Edindiği Hakları Kullanmaları”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(3)*, ss. 1186-1198
- Feyzioğlu T. (1986). “Atatürk ve Kadın Hakları”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 2 (6)*
- Foucault M. (2014a). *Bilginin Arkeolojisi (2. bs)*. İstanbul: Ayrıntı
- Foucault M. (2014b). *Özne ve İktidar (4. bs)*. İstanbul: Ayrıntı
- Foucault M. (1987). *Söylemin Düzeni*. İstanbul: Hil Yayın
- Goleman D. (1998). *Duygusal Zekâ (Neden IQ’dan Daha Önemlidir?)(6. bs)*. İstanbul: Varlık Yayınları
- Greenberg L. S. (2012). *Duygu Odaklı Terapi*. İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları
- Hacızade N. (2012). *Bilişsel Dilbilim Açısından Duyguların Dili*. Konya: Çizgi Kitabevi
- Howart D. (2000). *Concepts in the Social Sciences Discourse*, Open University Press
- İnalçık H. (2013). *Osmanlı ve Modern Türkiye*. İstanbul: Timaş Yayınları
- Kandiyoti D. (2013). *Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler (4. bs)*. İstanbul: Metis Yayıncılık
- Kaymaz İ. Ş. (2010). “Çağdaş Uygarlığın Mihenk Taşı: Türkiye’de Kadının Toplumsal Konumu”. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 46*, ss. 333-366
- Kenan S (ed.). (2010). “III.Selim Dönemi Eğitim Anlayışında Arayışlar,” *Nizâm-ı Kadîm’den Nizâm-ı Cedîd’e III. Selim ve Dönemi*, ss.129-163. İstanbul: İsam Yayınları
- Kodaman B. (1990). “Tanzimattan Sonra Türk Kadını”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 5(1)*, ss. 135-182
- Kurnaz Ş. (1996). “Millî Mücadele’de Türk Kadını”. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21 (Özel Sayı)*, ss. 101-120

- Kurnaz Ş. (2015). *Yenileşme Sürecinde Türk Kadını 1839-1923 (2. bs)*. İstanbul: Ötügen
- Lewis B. (1993). *Modern Türkiye'nin Doğuşu (5. bs)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Mezkit Saban G. (2021). "Erken Cumhuriyet Döneminde Gazete Müsabakaları ve Reklamlarında Oluşturulmak İstenen Modern Kadın İdeali". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), ss. 1-14
- Ortaylı İ. (2007). *Batılılaşma Yolunda*. Merkez Kitaplar Yayınevi
- Platon (2016). *Devlet (2. bs)*. İstanbul: Say Yayınları
- Sallan Gül S. ve Kahya Nizam Ö. (2021). "Sosyal Bilimlerde İçerik ve Söylem Analizi" *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 42 (1), ss. 181-198
- Saygın I. (1998). "Atatürk, Cumhuriyet ve Kadın Hakları". *Erdem*, 11 (32), ss. 545-558
- Tuna S. (2009). "Köy Enstitüleri'nde Kadın Olmak", *Fe Dergi - Feminist Eleştiri*, 1(1)
- Türkoğlu N. (2022). "Evin Anlam ve Temsiliyetinin Erken Cumhuriyet Dönemi Dergilerinden "Çocuk Haftası" (1943-1964) Dergi Kapakları Üzerinden Okunması". *Tasarım Kuram*, 18(35), ss. 76-98
- Ünalın Turan S. ve Kurt A. (2023). "Tanzimat'tan Erken Cumhuriyet'e Değişim İçerisinde Kadın ve "Yeni Kadın" Söylemi". *Uludağ İlahiyat Dergisi*, 32(1), ss. 25-54
- Yılmaz A. (2010). "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi". *ÇTTAD*, IX/20-21
- Yılmaz A. (2011). "1930 Belediye Seçimleri Sürecinde Kamuoyunda "Kadın"a Yönelik Söylemler". *ÇTTAD*, X/22, ss. 141-164
- Yılmaz H. (2016). "1923 Yılı Mizah Basımında Kadınların Seçme-Seçilme Hakkı ve Kadınlar Halk Fırkası". *Atatürk Yolu Dergisi*, 15 (59)
- Zihnioglu Y. (2003). *Kadınsız İnkılap*. İstanbul: Metis Yayıncılık
- Yurdsever Ateş N. (haz.) (2009). *Yeni Harflerle Kadın Yolu/Türk Kadın Yolu (1925-1927)*. İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı Yayınları
- Zürcher E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi (7. bs)*. İstanbul: İletişim Yayınları